

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Дудник І.М.

«___» _____ 2023 р

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР» на
тему:

Курортно-рекреаційна система Туреччини

Виконавець: здобувач вищої освіти **МАСТЕРКОВА Ірена Сергіївна**

Науковий керівник: к.геогр.н., доцент кафедри міжнародного туризму та
країнознавства **Мархонос Світлана Миколаївна**

Нормоконтролер: к.геогр.н., доцент кафедри міжнародного туризму та
країнознавства **Борисюк Оксана Анатоліївна**

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства
Спеціальність: 242 «Туризм»
ОПП: «Туризмознавство»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М.

«___» _____ 2023р.

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАСТЕРКОВОЇ Ірени Сергіївни (прізвище, ім'я, по батькові в родинному відмінку)

Тема дипломної роботи: «Курортно-рекреаційна система Туреччини»,
затверджена наказом ректора № 2355 /ст від «14» грудня 2023 р.

2. Термін виконання роботи: «10» січня 2023 р. по «27» лютого 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: дослідження має теоретичний і практичний характер, ґрунтоване на аналізі статистичних даних, наукових праць, інформаційних електронних ресурсів, туристичних організацій Туреччини.

4. Зміст дипломної роботи:

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: табл. 1.1 Інфраструктура рекреаційної системи; табл. 1.2 Класифікація курортів за функціональним та геопросторовим критеріями; табл. 1.3 Виміри ціннісного аспекту рекреаційної активності.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін Виконання	Відмітка про виконання
1.	Дослідити літературні джерела та інформаційні ресурси з досліджуваного питання	22.11.- 10.12.2022.	Виконано
2.	Визначити об'єкт та предмет наукового дослідження, поставити завдання і мету. Сформулювати вступ.	18.12. – 19.12.2022 р.	Виконано
3.	Аналіз теоретичних джерел стосовно засадчо-методологічних питань існування курортно-рекреаційних систем та їх складників. Формулювання першого розділу роботи.	20.12.2022- 05.01.2023 р.	Виконано
4.	Дослідження рекреаційного потенціалу та територіальної специфіки курортно-рекреаційної діяльності Туреччини. Написання другого розділу	07.01 – 18.01.2023	Виконано
5.	Аналіз проблемних питань та перспектив розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини. Написання третього розділу.	19.01. – 25.01.2023 р.	Виконано
6.	Підсумовування результатів дослідження. Написання висновків.	08.02. – 12.02.2023 р.	Виконано
7.	Написання реферату.	14.02. – 15.02.2023 р	Виконано
8.	Сформулювати доповідь на попередній захист роботи, підготувати демонстраційні матеріали.	16.02. – 17.02. 2023 р.	Виконано
9.	Провести роботу над зауваженнями після попереднього захисту дипломної роботи.	19.02 – 22.02.2023 р.	Виконано
10.	Захист дипломної роботи.	02.2023 р.	

7. Дата видачі завдання: «22» листопада 2023 р.

Науковий керівник дипломної роботи _____ Мархонос С.М.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Мастеркова І.С.
(підпис випускника) ПІБ

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Курортно-рекреаційна система Туреччини»: 60 сторінок роботи та 3 сторінки додатків, 3 таблиці, 64 використаних джерела.

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ: Об'єктом дослідження є курортно-рекреаційна система Туреччини.

Предметом дослідження є розвиток та формування курортно-рекреаційної системи Туреччини.

МЕТА ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ: дослідження стану курортно-рекреаційної системи Туреччини та надання пропозицій щодо її удосконалення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, ТЕХНІЧНІ ТА ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ: літературний; географічний; візуальний; системний аналіз; інформаційне моделювання; абстрагування.

ОТРИМАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ НОВИЗНА: Практична цінність дослідження полягає в дослідженні та аргументації наявних даних про рекреаційну систему Туреччини, проаналізовано та зроблено якісно нові висновки із зазначеної теми, які в подальшому зможуть бути використані в майбутніх теоретичних дослідженнях рекреаційної системи Туреччини.

ЗНАЧУЩІСТЬ ВИКОНАНОЇ РОБОТИ ТА ВИСНОВКИ: змістовна частина роботи може бути використана для поглибленого дослідження тематики рекреаційних систем, а також застосовуватись для модернізації та розгляду перспектив подальшого розвитку і функціонування рекреаційної системи Туреччини.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ:

Курортно-рекреаційна система будь-якої країни потребує постійного аналізу та модернізації у відповідності до викликів часу. Дослідження, представлене в даній роботі, має за мету знайомство із існуючим станом речей у сфері туризму Туреччиною, а також піднімається питання підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів держави задля покращення

соціально-економічного становища. Будучи ключовою сферою економіки, рекреаційна система держави потребує законодавчого регулювання, інвестицій, а також беззупинного розвитку. Аналіз загального аспекту рекреаційної системи, та конкретизований розгляд на прикладі Туреччини дозволяє комплексно отримати інформацію щодо рекреаційного відпочинку, його можливостей, переваг для особистості, проблем та перспективних напрямів подальшого розвитку. Розгляд територіальної організації рекреаційної діяльності Туреччини дозволяє побачити широкий спектр рекреаційного потенціалу держави, що необхідно для планомірного розвитку сектору туризму. Крім того, детальне дослідження зарубіжного досвіду, вивчення проблем зі сторони може стати ефективним та результативним на шляху до покращення національної рекреаційної системи, зокрема подивитись під іншим кутом на внутрішньодержавні проблеми і перспективи розвитку. І хоча компаративістське дослідження не є метою даної роботи, дані, отримані і викладені в ході дослідження, завжди можуть бути використані в загальнонауковому теоретичному аспекті, до того ж можлива і практична їх реалізація.

ПЕРЕЛІК КЛЮЧОВИХ СЛІВ (СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ): курортно-рекреаційна система Туреччини, законодавча база, рекреаційні ресурси, перспективи розвитку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ.....	10
1.1. Сутність та складові курортно-рекреаційної системи.....	10
1.2. Курортно-рекреаційна діяльність як складова рекреаційної системи.....	19
1.3. Методика дослідження курортно-рекреаційних потреб.....	23
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ.....	28
2.1. Характеристика рекреаційного потенціалу Туреччини.....	28
2.2. Територіальна організація курортно-рекреаційної діяльності в Туреччині..	32
2.3. Нормативно-правове регулювання рекреаційної діяльності в Туреччині	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ.....	46
3.1. Проблеми розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини.....	46
3.2. Перспективи розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини.....	50
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дослідження курортно-рекреаційної системи необхідне в першу чергу для теоретичного підґрунтя в розробках планів туристичних програм, комплексів та систем. Реформування економіки пов'язане з глибокими структурними перетвореннями у всіх сферах суспільного життя, трансформацією господарського комплексу, здійсненням ефективної регіональної політики, тощо. Не менш важливим завданням залишається пошук раціональних методів та способів активізації розвитку тих видів діяльності, для котрих існують всі необхідні умови і які по своїй соціальній результативності та економічній віддачі можуть скласти гідну конкуренцію традиційним галузям господарства. Серед таких своєрідних "ядер росту" пріоритетне місце займає рекреаційна сфера. Робота "Курортно-рекреаційна система Туреччини" є актуальною в сучасних умовах. Туреччина є однією з найбільш популярних туристичних країн у світі, завдяки своїй різноманітній та якісній туристичній інфраструктурі, чудовим курортам, багатій історії та культурі, а також природним красотам.

Дослідження курортно-рекреаційної системи Туреччини може допомогти розкрити потенціал цієї галузі для подальшого розвитку та покращення якості туристичних послуг. Дослідження культурного туризму може допомогти залучити більше туристів, які цікавляться історією та культурою Туреччини, що сприятиме збільшенню доходів від туризму та розвитку галузі. Крім того, важливим є дослідження екотуризму, оскільки ця галузь набуває все більшої популярності серед туристів, які прагнуть пізнати та насолоджуватися природою без її шкоди.

Також, з метою збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку туризму, важливо вивчати законодавство та політику Туреччини в цій сфері та спрямовувати увагу на вирішення екологічних проблем.

Загалом, дослідження курортно-рекреаційної системи країни дозволяє залучити невикористований рекреаційний потенціал, тим самим відбувається

стимулювання та розвиток економіки держави. До того ж, подібне дослідження дає можливість покращити не лише економічну, а соціальну сферу функціонування країни, адже залучення нових ресурсів призводить до створення нових робочих місць, що збільшує зайнятість населення, а отже знижує занепад соціально-економічних показників окремих груп населення.

Стан наукової розробки проблеми характеризується невинним збільшенням кількості науково-дослідницьких робіт. Серед науковців, які займалися розглядом зазначеного питання, слід назвати Юрченко С.О., Іщенко О.І., Шаров О.М., Благун І.С., Хитра О.В. та інших відчизняних дослідників. Їхні роботи склали базисну уяву про рекреаційну систему загалом та її специфіку саме в межах Туреччини, завдяки такому внеску представляється можливим робити більш поглиблені теоретичні дослідження рекреаційних систем Туреччини.

Об'єкт дослідження – курортно-рекреаційна система Туреччини.

Претом дослідження є розвиток та формування курортно-рекреаційної системи Туреччини.

Метою роботи є дослідження стану курортно-рекреаційної системи Туреччинпи та надання пропозицій щодо її удосконалення.

Задля досягнення зааної мети, будо встановлено та досягнуто певний ряд **завдань**:

- дослідити понятійний апарат в межах курортно-рекреаційної системи;
- з'ясувати загальні класифікаційні параметри для курортно-рекреаційних систем;
- вивчити курортно-рекреаційну діяльність на території Туреччини;
- дослідити територіальну диференціацію рекреаційних русурсів в межах досліджуваної країни;
- дослідити нормативне регулювання сфери рекреації в Туреччині;
- виокремити
- наявні проблеми та перспективні напрями розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини

Методи дослідження включають в себе статистичний, картографічний методи, також метод порівняння, абстрагування та структурного аналізу.

Практична значимість дослідження основним чином полягає в тому, що формування високорозвинутого ринку рекреаційних послуг вимагає врахування особливостей функціонування рекреаційних систем, основу яких складають природні та історико-культурні ресурси, матеріально-технічна база, відпочиваючі. Можливості багатоцільового використання рекреаційних ресурсів, різновідомча підпорядкованість об'єктів рекреаційної інфраструктури, специфіка виробництва та надання рекреаційних послуг значно ускладнюють процеси ринкового реформування цієї галузі. Крім того, дослідницька робота може бути використана для поглибленого дослідження тематики курортно-рекреаційних систем, а також застосовуватись для модернізації та розгляду перспектив подальшого розвитку і функціонування курортно-рекреаційної системи Туреччини.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

1.1. Сутність та складові курортно-рекреаційної системи

Територіальна рекреаційна система (ТРС) – це свого роду просторово організована на території певного таксономічного рангу сукупність рекреаційних установ, що функціонують на основі використання ресурсів цієї території і просторово-територіально між собою пов'язані.

Будь-яка ТРС базується як на безпосередніх зв'язках між рекреаційними установами, так і на непрямих територіальних відносинах між ними. Для визначення різних типів ТРС характер цих зв'язків і відносин є вирішальним.

Рекреаційні об'єкти в одній ТРС можуть пов'язувати: а) безпосередні зв'язки виробничо-технологічного характеру, б) спільне управління, в) участь у спільному наданні кінцевих послуг, г) приналежність до однієї галузі або підгалузі, д) знаходження рекреаційних закладів в рамках будь самокерованої території, е) використання загальних ресурсів певної території; є) наявність потенційних можливостей для ефективних взаємозв'язків.

ТРС (Territorial Recreational System) – просторова, соціально-географічна система, гетерогенна за складом, що складається з взаємопов'язаних підсистем (відпочиваючих, природних і культурних комплексів, інженерних споруд, обслуговуючого персоналу, органу управління) і характеризується функціональною (стан систем визначається функцією системи в цілому) і територіальною цілісністю [26, 224].

Це поняття за змістом ширше поняття «рекреаційна система», тому що включає вказівку на належність до класу геосистем, а за обсягом частина реальних рекреаційних систем (кімната, хол, готель тощо) не входить в клас територіальних.

Виділення різних типів ТРС на основі особливостей взаємин рекреаційних закладів передбачає досить значну безліч варіантів господарсько-

територіального системоутворення. Однак переважно це все-таки теоретичні, а не реальні можливості. Крім того, серед системоутворюючих взаємин є ієрархія. Найбільш значними є безпосередні зв'язки рекреаційних установ, спільність управління та території. Пропоновані типи взаємовідносин рекреаційних установ фактично допускають будь-які їх комбінації.

Всі типи можуть перетинатися, накладатися, взаємопроникати. Під територіальної рекреаційної системою автори вітчизняної рекреаційної географії розуміли соціальну географічну систему, що складається з наступних взаємопов'язаних підсистем: -природних і культурних комплексів, -технічних споруд (інженерних споруд), -обслуговуючого персоналу, -органу управління, -відпочиваючих (рекреантів).

Підсистема «природні і культурні комплекси» являє собою ресурси та умови задоволення рекреаційних потреб відпочиваючих. Вони характеризуються певною ємністю, різноманітністю, комфортністю, привабливістю, стійкістю і деякими іншими специфічними якостями.

Підсистема «технічні системи» має двояку функцію. По-перше, вона забезпечує необхідні вимоги життєдіяльності відпочиваючих та обслуговуючого персоналу. По-друге, - задовольняє специфічним рекреаційним

Характеризується *підсистема «технічні системи»* показниками ємності, комфортності, надійності, інженерно-будівельними та експлуатаційними характеристиками.

Підсистема «група обслуговуючого персоналу» має одну функцію - обслуговування відпочиваючих.

Підсистема «орган управління» контролює відносини між підсистемами, збирає відомості про поточну ємності підсистем, їх стан, наявність матеріальних і фінансових резервів.

Обов'язковою умовою стійкого функціонування територіальної рекреаційної системи є реалізація планування і регулювання у всіх її ланках.

Підсистема «група відпочиваючих» являє собою доцентровий і відцентровий центр територіальної рекреаційної системи, визначає вимоги до

роботи інших підсистем, які залежні від соціальних, вікових, національних, а також індивідуальних особливостей відпочиваючих [8, 310].

Крім цього, дослідники виокремлюють таке поняття, як інфраструктура рекреаційної системи, як її базової складової. (Таблиця 1.1)

Таблиця 1.1

Інфраструктура курортно-рекреаційної системи

Вид	Зміст	Приклади
Спеціалізована	Є виключною особливістю рекреаційної системи	Санаторно-курортні заклади, транспортні засоби для пасажирів із наявними місцями для сну, туристсько-інформаційні центри та ін.
Соціальна	Ключовий аспект – потреби суспільства	Заклади харчування, засоби розміщення, заклади для проведення культурно-масових заходів.
Універсальна	Профілюється на забезпечені як виробничих, так і соціальних потреб суспільства	Рекламні служби, транспорт, комунікаційна мережа.

Джерело: [13, 335]

ТРС мають ряд властивостей. Останні можуть фіксуватися, описуватися і прогнозуватися як на рівні підсистем ТРС, так і на рівні системи в цілому.

Властивостями ТРС є:

Різноманітність - властивість, що відображає можливість розподілу безлічі на підмножини, класифікацію ТРС, а також об'єктивні відмінності різних ТРС.

Динамічність - це властивість, що відбиває мінливість ТРС у часі.

Комфортність вказує на ступінь відповідності реальних або проєктованих ТРС вимогам відпочиваючих.

Стійкість відображає здатність ТРС протистояти зовнішнім і внутрішнім (виходить від підсистем) впливів.

Ефективність - властивість, що ставить у відповідність витрати ресурсу з досягається при цьому результатом, воно відображає ступінь досягнення мети при фіксованих витратах ресурсу.

Ієрархічність відображає існуючі супідрядності ТРС, прояв нових якостей у систем як вищого, так і нижчого рангу.

Надійність - властивість, що вказує на безвідмовність функціонування ТРС.

Ієрархічність. Виділяються п'ять таксономічних рівнів ТРС. Спочатку здавалося доцільним використовувати для їх назви терміни, які відображають ступінь локалізації: пункт, вузол, агломерація й т.п. Однак при найближчому розгляді виявилось, що між ієрархічним рівнем і ступенем територіальної концентрації не завжди простежується пряма відповідність, що при зміні масштабів вузли та агломерації переходять у точки і т.д. Тому для назви були обрані терміни, запозичені переважно з термінології, яка описує ієрархію управління виробництвом. В результаті вийшов наступний ряд: підприємство, комбінат, з'єднання, об'єднання, галузь [34, 240].

Кожна ТРС утворює рекреаційний район. І якщо підприємство формує рекреаційний район незначних розмірів, то об'єднання - дуже великий рекреаційний район, а галузь дозволяє розглядати всю країну як єдиний рекреаційний район.

Від ТРС рекреаційний район відрізняється тим, що крім самих ТРС на його території знаходяться і інші однорангові функціональні системи. При цьому ні масштаби, ні рівень розвитку рекреації значення не мають. Достатньо, щоб рекреація взагалі як-небудь і де-небудь в межах одиниці членування проводилася, щоб ми мали право говорити про рекреаційні райони.

Існують і ареали рекреації, які цілком входять в ТРС і являють собою, по суті справи, рекреаційні угіддя.

Таксономічні рівні. В якості рекреаційного підприємства може виступати як санаторій, так і турбаза, будинок відпочинку, пансіонат, туристський теплохід, маршрут, будинок рибалки. Всі вони мають ареали -це садиба будинки

відпочинку, мисливське угіддя, території та акваторії, по яких проходять маршрути, акваторії для рибного лову і т. д.

Рекреаційні підприємства, хоча вони і є низовими ТРС, являють собою досить складну систему. Так, до складу турбази можуть входити: наметове містечко, цілорічні спальні корпуси, літній кінозал, котельня, пральня, господарські будівлі, житлові будинки обслуговуючого персоналу, спортмайданчики, складські приміщення, їдальні, ларьки роздрібної торгівлі. Кожен з цих об'єктів є або спеціалізованим підприємством, або цехом підприємства.

Рекреаційне підприємство в залежності від функціонального типу ТРС може володіти різними розмірами, як за площею, так і за чисельністю відпочиваючих. Рекреаційні підприємства можуть як об'єднуватися, так і не об'єднуватися в рекреаційні комбінати.

Рекреаційні комбінати нерідко об'єднуються в об'єднання. Добре відомі такі утворення, як Південний берег Криму, і т. д.

Динамічність і еволюція. Динамічність і еволюція рекреаційної діяльності відображаються у просторових формах територіальних систем, які постійно змінюються, одні швидко і повністю, інші повільно і частково. Перш за все, зміни стосуються чисельності і ємності рекреаційних підприємств, площі рекреаційних територій та номенклатури функціональних типів ТРС.

В якості основного показника рівня розвитку слід прийняти ступінь відповідності функції ТРС провідним соціальним функціям. При прогресивному розвитку територіальних систем відбувається перехід від менш нагальних і ефективних для суспільства в даний час функцій до більш насущним і ефективним. Найбільш прогресивною функцією рекреаційної діяльності є всебічний розвиток людини.

У відповідності з цим ранги основних функцій рекреаційної діяльності в міру зростання їхньої прогресивності будуть наступними:

- відновлення: лікування, оздоровлення;

- розвиток: фізичний (спорт), духовний (пізнання і творча діяльність) [12, 205].

Включення в функції конкретної ТРС занять і циклів, що мають вищий ранг, ніж уже наявні, може бути розцінено як підвищення рівня розвитку ТРС.

Другим важливим показником розвитку ТРС служить рівень технологічної організації системи, обумовлений різноманітністю занять та циклів, вимірюваним у одиницях інформації. Збільшення різноманітності технологічної структури системи розцінюється як прогресивний розвиток організації системи, зменшення - як регресивний [37, 490].

Третім показником рівня розвитку ТРС є її положення в мережі. Еволюція рекреаційної діяльності супроводжується підвищенням рухливості людей і обумовлює включення у відпускний цикл декількох періодів, кожен з яких може бути пов'язаний з певним типом ТРС, що призводить до поступового зростання числа використовуваних під час відпустки типів ТРС, до формування мережі ТРС. Відповідно підвищується і ступінь зв'язку між окремими територіальними рекреаційними системами. Таким чином, чим більш численні зовнішні зв'язки ТРС, тим вище рівень її розвитку.

Четвертим важливим показником рівня розвитку системи є ступінь її керованості. Активно беручи участь у зміні системи, управління визначає напрямок розвитку ТРС. Його роль змінюється в залежності від рівня розвитку ТРС.

На початкових стадіях її розвитку найбільш велика роль в управлінні органів більш високого рангу або навіть органів управління іншими однорангових територіальними системами (виробничими, транспортними та ін.) Таке положення склалося, наприклад, на оз. Селігер, де функції управління ТРС розділили райвиконком, лісгосп, дирекції радгоспів, які приймають рішення про надання ділянок для баз відпочинку підприємств, про розширення або скорочення рейсів теплохода, про організацію плавучих магазинів і постачання туристів дровами.

У системах більш високорозвинених багато з цих обов'язків приймає на себе територіальне курортне управління. Одним з важливих показників рівня розвитку системи може служити також співвідношення між динамічністю її технологічної структури і стійкістю морфоструктури. Якщо на нижчому рівні розвитку будь-яка зміна технологічної структури призводить до швидкого зміни морфоструктури об'єкта, то на вищих рівнях технологічна структура може змінюватися в рамках відносно стійкою морфоструктури (Велика Ялта, міста-музеї та ін.) Ця стійкість визначається капітальністю забудови, розвиненою системою транспортних і інженерних мереж і, разом з тим, рухливістю самої технологічної структури [2, 489].

В межах даного питання також слід розглянути поняття курортно-рекреаційної системи.

Курортно-рекреаційна система (КРС) - це комплексна інфраструктура, що забезпечує умови для відпочинку, відпрацювання та оздоровлення населення в регіонах з підвищеним туристичним потенціалом. Вона складається з сукупності об'єктів і послуг, таких як готелі, санаторії, бази відпочинку, кемпінги, розважальні центри, спортивні майданчики, музеї, парки, пляжі, ресторани та інше.

КРС є важливою частиною туристичної індустрії, яка сприяє розвитку економіки регіону, залученню інвестицій, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя місцевого населення. КРС також виконує важливу соціальну роль, сприяючи збереженню здоров'я та підвищенню загального рівня культури і освіти.

Курортно-рекреаційний продукт – це спеціалізований для конкретної ТРС комплекс (програма) курортно-рекреаційного обслуговування людини, створений і поставлений на ринок збуту з урахуванням наявних рекреаційних ресурсів та інфраструктурних можливостей цієї рекреаційної системи [63, 68].

Наступний аспект, який потребує висвітлення, це основні типи курортів. У науковій літературі з питань туризму прийнято виокремлювати 2 критерії для класифікації курортів: функціональні (за цільовим призначенням) та

геопросторові (територіально-просторові чинники, такі як рельєф, ландшафт, освоєння території) критерії. Таблиця нижче дозволить побачити основні параметри типізації курортів.

Таблиця 1.2

Класифікація курортів за функціональним та геопросторовим критеріями

Критерій	Типи курортів
Функціональні критерії	
приморські рекреаційно-відпочинкові	курорти-SPA, таласокурорти, поселення з інфраструктурою так званого пасивного пляжного відпочинку, курортні центри з інфраструктурою активної рекреації (аквапарками, яхтингом, серфінгом тощо), історико-культурні курортні центри (наприклад, Монако), курортполіси з модерними рекреаційно-готельними комплексами (де все включено: власні басейни, аквапарк, сауни, фітнес-центр, ресторани)
гірські активно-туристичні	два підкласи курортів (цілорічної дії і сезонної дії), на підставі чого виокремлюють курорти гірськолижні, літні активно-туристичні (маунт-байк, скелелазання, сплав гірськими річками тощо), екотуристичні, агротуристичні, мисливсько-туристичні, кліматично-оздоровчі, термально-оздоровчі і т. д.
лікувально-оздоровчі	питні, грязьові, купально-ропні, купально-термальні, кліматичні, спелеологічні (підземні)
Геопросторові критерії	
за орографічним критерієм	низинні, височинні, передгірні, гірські
за секторно-географічним критерієм	приморські, континентальні (а також такі підтипи, як субконтинентальні та океанічні)

за зональними рекреаційно-кліматичними критеріями	високогірно-кліматичні (альпійські), помірно кліматичні сезонної дії, середземноморсько-кліматичного типу, тропічні (сухих або вологих тропіків)
За ландшафто-формувальними критеріями	приморські (піщані, галькові, скелясто-брилові), континентальні (приозерні, лісові, гірськолучні тощо)
за специфічними природними критеріями	питні водооздоровчі, термальні, приекваторіально-сольові (ропні) (на кшталт курортів Мертвого моря, солоних озер і лиманів), іонізаційно-сольові алергологічні (спелеологічні), грязьові, нафталанові, фітонцидні тощо
за демографічно-урбаністичними критеріями	курортполіси, великі поліфункціональні курортні центри, малі вузькоспеціалізовані курортні поселення, територіально відособлені локальні санаторно-курортні комплекси
за суспільними й економічними критеріями	місцевого значення, внутрішньодержавні, міжнародного класу; недорогі, респектабельні, фешенебельні; вузького (спеціалізовані) й широкого (загальнооздоровчо-відпочинкові) профілів

Джерело: [64]

Отже, існує багато показників, що характеризують рівень розвитку ТРС, але жоден з них не може достатньо повно відобразити його. Збільшення різноманітності технологічних структур у ряді випадків призводить до того, що частина важливих для суспільства функцій рекреаційної діяльності починає виконуватися менш ефективно. Таке явище відзначено в національних парках США, де число рекреаційних послуг весь час зростає (упорядковані пляжі, трампліни, підйомники для лижників і ін.) і одночасно зменшується ефективність виконання основних функцій парку, тобто вплив на пізнання і духовний розвиток. Розробка та ефективна робота КРС вимагає комплексного

підходу, що враховує економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Успішне функціонування КРС залежить від забезпечення високої якості послуг та інфраструктури, раціонального використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття регіону.

1.2. Курортно-рекреаційна діяльність як складова рекреаційної системи

Одним із дієвих напрямків формування філософії здорового способу життя сучасної людини має стати *фізична рекреація* – органічна частка суспільно-історичної спадщини людства в сфері фізичної культури, специфічним змістом якої є рухова діяльність, спрямована на задоволення потреби людини активно відпочивати для адаптації, відновлення, зміни діяльності, а також удосконалення особистої конституції, як фізичної, так і духовної.

Отже, фізичну рекреацію правомірно розглядати в якості процесу використання фізичних вправ, ігор, розваг, а також природних чинників для активного відпочинку людини у продовж її вільного часу, що забезпечує заміну провідного виду (побутової, виробничої, учбової тощо) та середовища (як архітектурного, так і соціального) діяльності, створює умови для нівелювання дії факторів, які спричиняють фізичну, психічну й інтелектуальну втому, знижують рівень особистісного задоволення від власного життя. Принагідно, що в контексті розгляду фізичної рекреації з позиції людини як суб'єкта діяльності, *фізична рекреація утворюється процесуальною та персоніфікованою складовими*. Перша поєднує спеціально організовану рухову діяльність людини; персоніфікована визначає особливості міжособистісної взаємодії суб'єктів рекреаційної діяльності. Тому, підґрунтям наукового аналізу поняття та визначення структури рекреаційної діяльності сучасної людини є загальна *теорія діяльності* [9, 480].

Аналіз літературних джерел показує, що поняття "діяльність" зустрічається в категорійному апараті всіх галузей наукового знання, що займаються вивченням людини. Увага дослідників зосереджена на вивченні місця та ролі діяльності в суспільному й особистісному житті людини, проведенні наукового аналізу структури, видів та умов діяльності. Аналіз наукових видань указує на відсутність усталеного погляду вчених на сутнісний зміст поняття "діяльність". Однак, незважаючи на різноманітність трактувань, усі вони об'єднуються в межах двох основних підходів: у першому діяльність розглядається як взаємодія людини з навколишнім світом; у другому - як здатність людини до певного виду активності. З психологічних позицій діяльність трактується як "...активність людини, що спрямована на досягнення свідомо поставленої мети, пов'язаної із задоволенням власних потреб та інтересів, а також виконання вимог, що висуває до неї суспільство" .

Отже, теорія діяльності пов'язана з розробкою та обґрунтуванням принципу єдності свідомості та діяльності, визначенням її структури. На думку більшості науковців, *структуру діяльності* утворюють три елементи: суб'єкт, об'єкт та активність суб'єкта. Отже, рекреаційну діяльність правомірно розглядати як процес раціонально організованої психофізичної та соціальної активності людини як суб'єкта діяльності в його вільний час, що спрямований на досягнення задоволення відпочинком та підвищення якості життя.

Передбачено, що в процесі рекреаційної діяльності конкретна людина опановує надбання цивілізації в галузі рекреації (засоби, методи, форми рекреації, систему знань тощо). Використовуючи їх, людина своєю активністю зумовлює певні соціальні, психічні, біологічні зміни індивідуального статусу (Є. Приступа, 2010).

З метою формування ефективного вектору розвитку рекреації, слід враховувати природні особливості в їхньому органічному поєднанні із культурно-історичним надбанням місцевості. В поєднанні із зазначеними параметрами має всебічно розвиватися й комплекс сприятливих умов для належного ознайомлення рекреантів із специфікою відвідуваного району,

зокрема це особливості природних умов, історико-культурного ціннісного багажу, побутових аспектів. Задля здійснення відповідної ознайомчої діяльності функціонують рекреаційні заклади, що безпосередньо створюють умови для належного ознайомлення із рекреаційним регіоном.

Рекреаційні заклади – це спеціалізовані заклади короткочасного або тривалого базування людей, що мають за мету задоволення їхніх рекреаційних потреб, зокрема таких як лікувально-оздоровчі, культурно-освітні чи спортивні. Місцем розташування подібного роду закладів часто обирають місцевість поза межами території постійного проживання людей, а саме в місцевості, що має певного ступеня рекреаційний потенціал [29, 168].

Щодо видового різномаття рекреаційних закладів, серед них виокремлюють санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, лікувальні і культурно-спортивні центри, туристичні готелі, бази, мотелі, кемпінгові містечка, будинки мисливців і будинки творчості (наприклад відомих вчених, письменників, тощо), , а також спортивно-оздоровчі табори молоді. Разом із іншими підприємствами сфери обслуговування рекреаційні заклади утворюють курорти, зони відпочинку і туризму.

Рекреаційний потенціал має зазнавати постійних процесів розвитку, серед важливих векторів використання рекреаційних ресурсів може виокремлювати наступне:

- створення рекреаційних закладів, які поєднували б в своїй основі лікувально-оздоровчі функції із організацією активного способу відпочинку, а також додатковим аспектом має слугувати як фізичне, так і духовне відновлення персони
- покращення матеріально-технічного забезпечення рекреаційних закладів – починаючи від збільшення місць для відпочинку, закінчуючи всебічним якісним покращенням умов перебування на території подібного закладу [5, 203].

Загалом, на успішне функціонування рекреаційних закладів може впливати безліч чинників, серед яких зокрема конфігурація та економіко-

географічне базування країни, рівень життя та економіки регіону, зручність транспортних зв'язків із зовнішнім світом та ін.

У контексті формування філософії здорового способу життя важливим є ціннісний аспект рекреаційної діяльності. Рекреація охоплює низку матеріальних і духовних досягнень, створених у суспільстві для задоволення рекреаційних потреб сучасної людини. Рекреацію також слід розглядати в аспекті персоніфікованого результату діяльності, який може характеризуватися сукупністю корисних змін, досягнень, ефектів, що відбулися у сфері психічної, духовної та фізичної життєдіяльності людини. До них, передусім, слід зарахувати формування основ здорового способу життя, зміцнення здоров'я, оптимізацію антропометричних параметрів тіла людини, поліпшення фізичної підготовленості й психічного стану тощо.

Рекреаційна діяльність є ефективною формою відпочинку, засобом поновлення потенціалу здоров'я, що здійснюється завдяки усуненню наслідків стомлення, яке накопичилось у процесі виконання людиною провідного виду діяльності (професійної, учбової, побутової тощо). Надзвичайно важливо, щоби рекреаційна активність становила певні цінності (норми) у певних вимірах (таблиця 1.2).

Таблиця 1.3

Виміри ціннісного аспекту рекреаційної активності

	Аспект	Власне цінність
1.	Культурний	як суспільна цінність, що є бажаною та важливою для суспільства
2.	Суспільний	як діяльність, що має встановлені інституції та структури серед різноманітних груп суспільства
3.	Індивідуально-психологічний	як цінності, отримані особистістю в результаті рекреаційної діяльності, що є орієнтиром здорового способу життя

Джерело: (Є. Приступа, 2010).

Отже, рекреаційна діяльність створює передумови, що забезпечують отримання людиною задоволення від рухової активності та сприяє позитивним

змінам у її тілесній (соматичній), психічній та особистісній сферах, відкриває можливості для самовдосконалення та самореалізації особистості, забезпечує формування відчуття гармонії між фізичним, психічним і духовним "тілом", підвищує якість життя.

1.3.Методика дослідження курортно-рекреаційних потреб

Усі методи туристично-краєзнавчого дослідження поділяють на традиційні і нові (сучасні). Безумовно, більшість методів, які використовуються у дослідженні всієї країни, застосовують і в процесі дослідження її окремих територій нижчого таксономічного рівня. Ці методи є загальногеографічними. Поряд із цим, туристично-рекреаційна діяльність має низку своїх власних методів дослідження. На всіх етапах туристично-рекреаційної діяльності застосовують різноманітні методи дослідження, а саме: - літературний; - статистичний; - візуальний (спостереження); - картографічний; - анкетний; - польових досліджень; - описовий метод тощо. Перейдемо до тих методів, які я авжеш використовувала при виконанні своєї дипломної роботи.

1. Традиційні

Літературний метод методи полягає у відборі й аналізі літературних джерел, що тією чи іншою мірою стосуються об'єкта, явища вивчення. Усі літературні джерела умовно можна згрупувати так:

1. Архівні матеріали.
2. Книжки різних років видання (науково-популярні, наукові монографії, енциклопедії, довідники тощо).
3. Статті з періодичної преси.
4. Праці наукових конференцій.

В даній роботі літературний метод використано як безпосередню наукову базу дослідження, фундамент для проведення якісно нової дослідницької роботи. Літературний метод слугує умовною відправною точкою та джерелом

накопичення загально-теоретичних знань, саме такі функції вказаний метод відіграв у роботі.

Статистичний метод дослідження полягає у вивченні кількісних показників у характеристиці ряду краєзнавчих об'єктів і явищ. Застосовуються такі статистичні методи: метод статистичної оцінки, метод статистичної перевірки гіпотез, метод статистичних випробувань (метод Монте-Карло) тощо.

Картографічний метод є одним із найбільш поширених методів дослідження у рекреаційних дослідженнях. Він відомий з давніх часів, але його слід відносити до сучасних, якщо розглядати як особливу форму просторового моделювання. Адже карта, картосхема – це логічна образно-знакова модель території, яка цілеспрямовано відображає об'єкти, явища, зв'язки і взаємозалежності, що належать до цієї території. Карта виконує двояку роль: вона виступає і результатом досягнутого рівня знань про територію, об'єкти та явища, які до неї належать, і інструментом пізнання, який дає змогу шляхом умовиводів піднятися на більш високий ступінь знань.

Виділяють два рівні картографічних знань. Перший – це вміння читати карти і знання можливостей картографії відображати різноманітні явища, що становлять інтерес для туристично-рекреаційних досліджень. Другий – це безпосереднє вміння складати карти для рекреаційної географії.

Візуальний метод полягає в узагальненні власних спостережень під час досліджень будь-якого туристично-рекреаційного об'єкта. У процесі роботи проводяться бесіди з місцевими жителями, працівниками органів державної влади, спеціалістами господарства, культури й освіти, свідками подій, науковими працівниками та іншими. Усі цікаві і пам'ятні місця бажано фотографувати або знімати відеокамерою. Візуальний метод також слугує базисом даної роботи, адже візуальний досвід, як один із мотивувальних складників, послугував поштовхом для створення роботи та теоретичним фундаментом, завдяки якому виявилось можливим провести більш поглиблено-детальне дослідження зазначеної теми.

Анкетний метод – це письмове (а іноді й усне) опитування багатьох людей (місцевих краєзнавців, жителів населеного пункту) за певною анкетною чи за спеціально складеними запитаннями для збирання масового матеріалу, щоб встановити певні закономірності чи явища. Може застосовуватись як під час польових, так і під час стаціонарних форм туристично-рекреаційної роботи.

Експедиційний метод необхідний для активізації туристично-краєзнавчої роботи. Перед учнями або студентами ставляться різні пізнавальні і практичні завдання, що сприяють підвищенню їх розумової діяльності і самостійності (організація експедицій, мандрівок тощо) [22, 400].

Фотографування – це невід'ємна складова кожної мандрівки, екскурсії, експедиції. Фотознімки дають можливість зафіксувати найцікавіші епізоди з життя туристів і є важливим документом проведеної роботи.

Останнім часом широко використовується і відеозйомка. Описовий метод – це один з найдавніших, який використовують під час вивчення розміщення видів економічної діяльності та розселення. У наш час широко застосовується описова статистика у вигляді наборів числових даних, що характеризують ту чи іншу ситуацію.

2. Сучасні методи

Серед нових (сучасних) методів туристично-рекреаційного дослідження заслуговують на увагу такі:

Географічний метод – це базовий краєзнавчий метод, який використовується практично в усіх регіональних дослідженнях. Цей метод є специфічним і формується, на думку Є. Б. Алаєва, як "триєдиний" підхід у дослідженні, що зумовлює дотримання територіальності, комплексності, конкретності. Застосування цього методу не можливе без одночасного використання картографічного методу, який є, по суті, особливою формою ідеально-просторового моделювання. Задля розуміння територіальної організації досліджуваної рекреаційної місцевості необхідно було використати географічний метод дослідження, який і був застосований у даній роботі задля конкретного, деталізованого та комплексного аналізу регіону вивчення.

Моделювання – це ще один загальнонауковий метод, який використовується у рекреаційних дослідженнях. Застосування цього методу дає змогу вивчати об'єкт не безпосередньо, а за допомогою посередника – ідеальної (уявної) чи матеріальної моделі. За її допомогою можна встановити перспективність певних рекреаційних об'єктів, їх потужність та об'єм рекреантів, які даний об'єкт зможе прийняти без шкоди для навколишнього середовища. Прикладом можуть бути карти, картосхеми.

Математичні методи – це група наукових методів, які дають змогу вивчати досліджуваний об'єкт з використанням математичного апарату. Серед поширених у краєзнавчих студіях математичних методів першочергово слід назвати статистичний аналіз, факторний аналіз, кластерний аналіз, регресійний аналіз тощо. Суть цих методів зводиться до математичної формалізації закономірностей розвитку того чи іншого явища (процесу) на обраній території у координатах простору-часу, а відтак зводиться до "стискування" формалізованої інформації про різноякісні характеристики (параметри) території чи до виведення закономірностей перебігу того чи іншого процесу [34, 240].

Економічний метод – це метод комплексного вивчення економічних явищ і процесів у межах обраної території; виявлення взаємозв'язку і взаємозалежності між економічними показниками, що характеризують стан розвитку туристичної галузі в краї; вивчення господарських явищ і процесів у динаміці тощо.

Соціологічний метод – це метод комплексного вивчення суспільних явищ і процесів у межах обраної території, споживчо-туристичних уподобань і рекреаційних потреб населення, його вікової і соціальної структури тощо. З кінця ХХ ст. у національних краєзнавчих дослідженнях дедалі більше зростає роль і значення комп'ютерних технологій. Ці технології відіграють вагомую роль у вивченні сучасної територіальної організації продуктивних сил краю. Завдяки їм виникла можливість створення, підтримки і збагачення банків даних, необхідних для пошукових робіт у царині аналізу окремих складових рекреаційно-туристичного потенціалу території.

Комп'ютерні технології дають змогу обробляти величезні масиви даних у короткі терміни і з малими затратами. Завдяки їм можна широко застосовувати на цілком новій основі такі методи, як моделювання, математичний, картографічний тощо. Під час туристично-рекреаційних досліджень необхідний творчий підхід до відбору інформації із застосуванням набору методів, які потрібно здійснювати з урахуванням вимог часу та поставлених цілей і завдань. Завдання будь-якого туриста-дослідника – навчитися застосовувати на практиці найрізноманітніші методи дослідження.

Отже, проведення досліджень за методами, описаними вище допоможе скласти найбільш повну картину теми вивчення. Диференціація і одночасно комплексність перерахованих методів дозволяє всебічно досліджувати феномен рекреаційних систем на прикладі окремо взятого регіону чи країни. Із залученням якомога ширшої методологічної бази, дослідження стає деталізованішим і поглибленішим.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

2.1. Характеристика рекреаційного потенціалу Туреччини

Перш за все, рекреаційний потенціал - це здатність природних ресурсів, культурно-історичних закладів, економічних та загальносоціальних індикаторів певної визначеної місцевості у своїй сукупності створювати базис для різних видів рекреаційної діяльності, зокрема відпочинку та туризму. Крім цього, спираючись на визначення тлумачного словника екології, рекреаційний потенціал становить ступінь здатності природної системи справляти на людину за час відпочинку позитивний психічний, фізичний та соціально-психологічний ефект [6, 400]. Отже, виходячи із загальнопоширених визначень, можна дійти висновку, що основні компоненти рекреаційного потенціалу:

Природно-рекреаційні ресурси. Характер природних умов дуже впливає на вибір потенційними туристами маршруту району подорожі. Туристи беруть до уваги кліматичні і ландшафтні особливості, багатство й унікальність рослинного і тваринного світу, природні можливості для активного відпочинку. Дуже важливу роль для туризму в Туреччині відіграє географічне положення країни, насамперед, тут слід зазначити близькість до морів, до гірських масивів, характер берегової лінії, положення країни стосовно основних постачальників туристів, перебування регіону на важливих транзитних шляхах.

Географічна індивідуальність Туреччини – місце розташування на перехресті вагомих стезей, з давніх-давен з'єднують Європу з Азією, чорноморські держави і народи з середземноморськими. Гранична протяжність турецької землі із заходу на схід 1600 км, з півночі на південь 600 км. Туреччина з 3-х сторін омивається морями: на півночі – Чорним морем, на заході – Егейським, на півдні Середземним. Якраз турецьке море вважається одним з ключових рекреаційних ресурсів країни, що приваблює значну кількість відвідувачів (Додаток А).

Прибережна смуга містить все важливе оснащення для занять вітрильним спортом і для розваг на пляжах. На нескінченно широких піщаних пляжах височіє ряд комфортабельних готелів, збудованих і обладнаних за останніми здобутками техніки і відповідно до вимог часу Європейська й азіатська частини Туреччини відділений одна від одної водною системою, що утворює морський прохід з Темного моря в Егейське і включає Мармурове море, протоки Босфор і Дарданелли. У південній частині Босфору і Золотого Рогу Мармурового моря, знаходиться один з прекрасних населених пунктів світу і самий величезний мегаполіс Туреччини – Стамбул [30, 464].

Земля Туреччини розташовується в межах субтропічного кліматичного поясу. Втім гірський, міцно розчленований рельєф і досить важка циркуляція невагомим мас визначили величезне різномаяття погодних районів. Це також можна важжати перевагою географічної детермінанти, адже на території держави можливо обрати комфортний регіон не лише за наявними аспектами розваг та історико-культурного надбання, а й за кліматично-погодними умовами. Саме останнє нерідко стає визначальним фактором для тих, хто здійснює саме оздоровчий тип рекреації.

Чорноморське узбережжя Туреччини виділяється рівномірно теплим кліматом, що характеризується величезною вологістю, відносно рівномірним розосередженням опадів по сезонах року, гарячим літом і холодною зимою. Чорноморське узбережжя Туреччини відрізняється помірковано теплим кліматом, що характеризується великою вологістю, порівняно рівномірним розподілом опадів по сезонах року, печенею влітку і прохолодною зимою. Середня температура січня на узбережжя $-1-5$, $+7^{\circ}$, липня $+22$, $+24^{\circ}$. Високі Понтійські гори узимку захищають Чорноморське узбережжя від впливу холодних повітряних мас внутрішніх районів країни, а Чорне море зменшує вплив холодних північних вітрів. Крім того, Східна частка Чорноморського узбережжя захищена від проникнення прохолодних вітрів найвищими Кавказькими горами. Чорноморське узбережжя одержує найбільшу кількість опадів, чим воно також багато в чому зобов'язане високим Понтійським горам.

У східній частині узбережжя випадає до 2500 мм опадів за рік. У західних районах узбережжя опадів менше — 700-800 мм. Південні схили Понтійських гір відрізняються більшою сухістю, чим північні навітряні схили. Рясні опади на північних схилах за всіх часів року викликані пануючими в країні північнозахідними вітрами, що дують з Чорного моря, і із середземноморськими циклонами [41, 781].

Досить широка смуга узбережжя Егейського моря і зовсім вузьке Середземноморське узбережжя відрізняються типово середземноморським кліматом з характерними для нього жарким сухим летом і теплою дощовою зимою. Середня температура самого жаркого місяця (липень, серпень) в Адане досягає +28° і самого холодного (чисічень лютий) +10°. У східних, більш гористих, районах літо прохолодне, узимку бувають заморозки. Кількість опадів, що випадають, на узбережжя Егейського моря 500-800 мм у рік, 1000- 16 1500 мм – у західній частині Тавра (на навітряних схилах) і до 500 мм – у східній. Північ Західної Анатолії, піддана впливу теплого Мармурового моря (температура верхнього шару води влітку біля +25С, узимку біля +8) відрізняється сприятливими для сільського господарства кліматичними умовами. Береги й острови Мармурового моря – улюблене місце відпочинку жителів Стамбула й околиць міст. Навесні, коли на Чорноморському узбережжі ще холодно, у Мармуровому морі вже можна купатися. Моральний критерій досить сильно впливає на вибір ймовірними туристами маршруту регіону подорожі. Туристи беруть до уваги кліматичні та ландшафтні особливості, надбання і унікальність рослинного і тваринного світу, натуральні здібності для інтенсивності розваг. Величезне значення для туристів має рельєф Туреччини.

Розчленованість рельєфу держави обумовлює вертикальну зональність природних ландшафтів, різноманіття дикорослих і культурних рослин, за багатством яких Турецька земля поступається, напевно, лише тільки контрасту флори Кавказу. У Туреччині змішуються найвищі, розчленовані ущелини і прикрашені сніговими верхівками гірські хребти з ґрунтовними улоговинами, неосяжні сухі нагір'я з вічнозеленими приморськими рівнинами. Туреччина –

гірська держава: середня висота її над рівнем моря в межах 1000 м. Водні ресурси. Туреччина володіє важливими гідроенергетичними ресурсами. Втім впровадження аква припасів ускладнюють важкі кліматичні та геоморфологічні обставини, також як мало піднесений ступінь становлення державної економіки. Величезну частку атмосферних опадів отримують високогірні райони Туреччини, в тому числі снігопад, і це може допомогти щорічно жити дуже густу гідрографічну мережу і поповнювати резервуари підземних вод. Ще Туреччина увібрала в себе вплив великої кількості культур, що залишили особистий відбиток в історії і на географічній карті і пустили коріння в еру перших на планеті цивілізацій, власне що також елементарно не має змоги не звернути увагу [43].

Туреччина – держава, що володіє гігантськими рекреаційними ресурсами, заманює до себе турботою до туристів з усього світу з пізнавальними, лікувально-оздоровчими, екскурсійними та іншими цілями, власне, що призводить до взаємної співпраці держав. Туреччина почала використовувати свої нечисленні природоохоронні зони для туризму досить недавно. У силу особливих природно-кліматичних умов, повноцінних заповідників тут небагато, причому в більшості своїй вони є сусідами або збігаються по території з більш характерними для країни парками культурно-історичними.

Найважливіші природні національні парки країни – Олімпос – Бейдаглари, Кеprüлю, Ділек, Каратепе – Арсланташ, Мунзур – Вадіс і Улудаг не тільки охороняють природні комплекси того чи іншого регіону, але й надають широкі можливості для активного відпочинку або знайомства з історичними пам'ятками.

Важливим показником рекреаційного потенціалу також можна зазначити відвідуваність певної місцевості як визначальний соціологічний аспект успішності формування рекреаційної системи місцевості. Туреччина, одне з найпопулярніших місць відпочинку, яка в першому півріччі 2022 року прийняла 16.3 млн. іноземних туристів, підрахувала, що отримала доходи з кожного

відпочиваючого вдвічі менше, ніж її конкуренти в Іспанії. При цьому прибуток від турецького турсектору перевершив показники доковідного 2019 року.

З іншого боку, Туреччина, яка цього року продемонструвала високі показники туристичної відвідуваності, відзвітувала, що з початку року по вересень включно прийняла 95% туристів від аналогічного доковідного обсягу 2019 року. При цьому вона помітно програла конкурентній Іспанії за рівнем прибутковості. Згідно з даними, опублікованими статистичним управлінням Туреччини, в результаті зміни методу розрахунку республіка отримала дохід від туризму в розмірі \$32 млрд за 9 місяців 2022 року. Для порівняння: у 2019 році прибуток був \$26.6 млрд — показник, незважаючи на інфляцію, зріс на 31.5%.

У перерахунку на витрати одного туриста, виходить, що в середньому в Туреччині в першому кварталі кожен відпочиваючий витратив \$1.017, У другому кварталі – \$881. У третьому – всього \$855. Виходить, що середні щоденні витрати на одного туриста становили лише \$89.

В переліку нижче можна знайти перелік статистичних даних, що стосуються безпосередньо рекреаційної системи Туреччини, станом на 2021 рік:

- Туреччина є однією з найпопулярніших туристичних країн у світі. У 2019 році країну відвідало понад 51 мільйонів туристів.
- У 2020 році, через пандемію COVID-19, кількість іноземних туристів скоротилась на 71% порівняно з 2019 роком.
- Найпопулярнішими курортами в Туреччині є Анталія, Бодрум, Кушадасі, Мармаріс і Фетхіє.
- Більшість туристів, які відвідують Туреччину, приїжджають з Росії, Німеччини, Великої Британії, України та Болгарії.
- Рекреаційна промисловість є важливою галуззю економіки Туреччини. У 2019 році туризм становив близько 12% ВВП країни та забезпечував більше 2,5 мільйонів робочих місць.
- Щодо видів відпочинку, Туреччина пропонує широкий вибір можливостей, включаючи пляжний відпочинок, культурний туризм, активний відпочинок та гастротуризм.

- У Туреччині знаходиться 18 місць, які входять до списку Світової спадщини ЮНЕСКО, включаючи історичні пам'ятки, природні заповідники та археологічні розкопки.

Отже, природні ресурси Туреччини створюють всі необхідні умови для відпочинку, маючи в своєму розпорядженні і моря, і гори, і дивовижну за своєю красою природу. Завдяки своєму вдалому географічному положенню Туреччина має велику відвідуваність. Не дивлячись на те, що Туреччина почала використовувати свої нечисленні красоти порівняно недавно, вона дуже швидко розвинула свою туристичну галузь.

2.2. Територіальна організація курортно-рекреаційної діяльності в Туреччині

Територіальна організація рекреаційної діяльності є важливим аспектом туризму в Туреччині. Країна має багато різних регіонів зі своїми унікальними особливостями, а це робить її однією з найбільш популярних туристичних destinations в світі. Туреччина має багато пляжів, гірських курортів, історичних пам'яток та інших визначних місць, що пропонують туристам відпочинок і розваги.

Територіальна організація рекреаційної діяльності в Туреччині залежить від багатьох факторів, включаючи природні ресурси, історичні пам'ятки та культурні особливості кожного регіону. Країна поділяється на 7 регіонів, які мають свої унікальні риси та можливості для туризму. Головні курортні зони: Егейське і Середземноморське узбережжя.

Щороку узбережжя Егейського та Середземного моря відвідує величезна кількість туристів, число яких, за прогнозами фахівців, протягом найближчих 40 років зросте вдвічі. Природні біотопи на більшій частині узбережжя у зв'язку з їхнім рекреаційним використанням будуть практично знищені.

1. Регіон Егейського моря (Додаток Б)

Регіон Егейського моря знаходиться на заході країни. Він відомий своїми пляжами та історичними пам'ятками. Регіон налічує багато островів, на яких можна провести відпочинок на природі. Острів Кос, Родос та Хіос є найбільш популярними серед туристів.

В Туреччині, в регіоні Егейського моря, існує багато різноманітних рекреаційних ресурсів, які забезпечують можливість відпочити і розважитися для туристів з усього світу. Регіон є одним з найбільш популярних курортів в Туреччині, завдяки своїй природній красі, багатому культурному спадщині та розмаїттю видів відпочинку, які пропонуються тут.

Один з головних рекреаційних ресурсів регіону - це його пляжі, які розкинулися на декількох кілометрах узбережжя. Пляжі в Егейському регіоні є дуже різноманітними, і тут можна знайти як великі, популярні курорти, так і менші, більш приватні пляжі. Також регіон пропонує різноманітні види водного спорту, включаючи сноркелінг, дайвінг та скуба-дайвінг.

Регіон Егейського моря славиться своїми історичними та культурними пам'ятками, такими як давні грецькі міста, серед яких Ефес та Пергамон. Тут можна також відвідати багато музеїв та галерей мистецтва, де представлені експонати з різних епох.

Окрім того, регіон Егейського моря є досконалим місцем для проведення активного відпочинку та спортивних заходів. Тут можна відвідати гірські велосипедні траси, здійснювати піший туризм та гірськолижні прогулянки, а також практикувати вітрильний та серфінговий спорт.

Основний регіон курортного відпочинку на узбережжі Егейського моря в Туреччині - це провінція Мугла (Muğla), яка включає такі відомі курорти, як Мармарис (Marmaris), Фетхіє (Fethiye) та Бодрум (Bodrum). За даними Міністерства культури та туризму Туреччини, у 2019 році ці три курортні міста були серед 10 найпопулярніших курортів країни.

Особливої уваги в дослідженні потребує така курортна місцевість, як Фетхіє. Дану місцевість резонно відносити до такого виду рекреаційної діяльності як лікувально-курортної. За мотивами рекреації доцільно відносити

Фетхіє до оздоровчої та пізнавальної рекреації. За ресурсним складом можна класифікувати як пляжно-купальну, кліматолікувальну, а також натуралістичну рекреацію. Фетхіє - один з найбільш популярних курортів на південному заході Туреччини, в провінції Мугла. Розташований на узбережжі Егейського моря із заповідними гірськими лісами на заході та досить мальовничими пляжами на сході.

До рекреаційних ресурсів Фетхіє входять:

Пляжі: Фетхіє пропонує декілька чудових пляжів, серед яких пляж Каліш, пляж Олюденіз, пляж Бельдібі, пляж Кабак. Заклади зі спа-процедурами та відпочинком: у Фетхіє є багато готелів та спа-центрів, які пропонують широкий спектр послуг, включаючи масажі, процедури з догляду за шкірою, сауни, турецькі бани та інші. Розваги на воді: можна взяти участь у кайтсерфінгу, підводному плаванні, риболовлі, віндсерфінгу, парапланеризму, водному мотоциклі та іншому.

Експерсії: у Фетхіє знаходиться багато культурних та історичних пам'яток, таких як стародавнє місто Тліссос, руїни грецьких та римських міст, гробниці-ліквідації Лікійців та інші. Також популярні експерсії на катамарані, човні та яхтах.

Узагальнюючи, Фетхіє має багато рекреаційних ресурсів, що пропонуються для відпочинку туристам, тому це популярний курорт у Туреччині.

За даними Міністерства культури та туризму Туреччини, у 2019 році ці три курортні міста були серед 10 найпопулярніших курортів країни [18, 3].

Згідно з даними, наданими турецьким Міністерством культури та туризму, загальна кількість іноземних туристів, які відвідали Туреччину в 2019 році, становила більше 45 мільйонів, що є рекордним показником. За даними того ж департаменту, під час цього періоду Мугла була другим найпопулярнішим регіоном в Туреччині, який відвідало майже 5,5 мільйонів іноземних туристів.

Також в 2019 році в регіоні Мугла було зареєстровано близько 25,5 мільйонів нічлегів, що вказує на високу популярність курортів Егейського моря серед туристів з усього світу.

За офіційними даними турецького Міністерства культури та туризму, найбільше туристів, які відвідують Егейський регіон, приїжджають з країн, таких як Росія, Німеччина, Україна, Велика Британія, Франція та Італія. Більшість туристів, які відвідують курорти Мугли, є іноземними туристами, що становить більше 90% загальної кількості відвідувачів.

2. Регіон Середземного моря

Регіон Середземного моря є найбільш популярним серед туристів. Він включає такі міста, як Анталія, Аланья та Кемер. Регіон має багато пляжів та гірських курортів. Туристи також можуть відвідати історичні пам'ятки, такі як Пергам, Ефес та Мир.

Регіон Середземного моря в Туреччині є одним з найбільш популярних туристичних напрямків у світі. Його теплий клімат, водні та пляжні розваги, висококласні готелі та курорти приваблюють мільйони відвідувачів з різних країн світу. Нижче представлені основні рекреаційні ресурси, які доступні для туристів в регіоні Середземного моря в Туреччині.

Першими серед ресурсів, які можна відзначити, є пляжі. Регіон Середземного моря має десятки кілометрів піщаних пляжів з чистою водою, низькою хвилестістю та теплими температурами. У цьому регіоні можна знайти пляжі, які підходять для різних типів відпочинку, включаючи сімейний, романтичний, екстремальний та спортивний.

Другим ресурсом є морські екскурсії. У турецькому регіоні Середземного моря доступні різноманітні морські екскурсії, включаючи катамаранні прогулянки, водні мотоцикли та парасейлінг. Відвідувачі можуть відправитися на острів Майда (Maidan) або на берег Мертвого моря (Dead Sea), або ж просто провести день на яхті.

Третім ресурсом є архітектурні та культурні пам'ятки. У цьому регіоні можна знайти руїни давніх міст, які були засновані в римську епоху, такі як

Античне місто Пергам (Pergamon) та Аспендос (Aspendos). Туреччина, розташована на перехресті світових культур, багата на історичні пам'ятки, що знаходяться в різних регіонах країни. Один з таких регіонів - це Середземноморський регіон, який приваблює тисячі туристів з усього світу своїми історичними пам'ятками. У цьому рефераті ми розглянемо основні історичні пам'ятки, які можна побачити в регіоні Середземного моря в Туреччині [40, 96].

Один з найвідоміших пам'ятників в регіоні Середземного моря - це античне місто Ефес. Розташоване на південному заході Туреччини, Ефес є одним з найбільш добре збережених античних міст у світі. Серед його головних пам'яток - Бібліотека Целса, Археологічний музей, Театр та Храм Артеміди.

Інша визначна історична пам'ятка в регіоні - це Аспендос. Це древнє місто з римським театром, який зберігся до нашого часу в досить доброму стані. Театр може вмістити до 15 тисяч глядачів і є одним з найбільш відомих місць в Туреччині.

Давнє місто Пергам також привертає увагу туристів своїми історичними пам'ятками. Місто було засноване у III столітті до нашої ери і було важливим центром культури і науки. Серед його визначних пам'яток - це Гімназія, Бібліотека, Театр, Алтар Зевса і Пергамський акрополь.

Один з найпопулярніших рекреаційних регіонів Туреччини - Анталія. Розташована на узбережжі Середземного моря, місто приваблює туристів своїми прекрасними пляжами, розкішними курортами та багатою історією. Тут можна знайти всі види відпочинку: від занять спортом до культурного відпочинку, від екскурсій до пляжного відпочинку.

Анталія - один з найпопулярніших курортів в Туреччині, розташований на узбережжі Середземного моря. Цей регіон має велику кількість рекреаційних ресурсів, включаючи пляжі, історичні пам'ятки та розважальні заклади.

За даними Міністерства культури та туризму Туреччини, у 2019 році Анталію відвідало близько 15 мільйонів туристів. Це становить близько 35% від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину в цей рік.

У Анталії є понад 300 готелів та інших гостьових споруд, які можуть прийняти більше 100 тисяч туристів одночасно. Є понад 200 пляжів на узбережжі Анталії, довжина яких становить більше 640 кілометрів. Багато з них мають пісок, а деякі - гальку. Найбільші та популярні пляжі включають пляжі "Коньяалті", "Лара" та "Клеопатра" [26, 224].

Окрім пляжів, Анталія відома своїми історичними пам'ятками, які можна відвідати, такими як міська стіна, пам'ятник Ататюрку, музей Античності та інші. У місті також розташовано понад 40 парків та садів, де можна насолоджуватися природою та красою міського ландшафту.

Анталія - один з найпопулярніших курортів в Туреччині, розташований на узбережжі Середземного моря. Цей регіон має велику кількість рекреаційних ресурсів, включаючи пляжі, історичні пам'ятки та розважальні заклади.

За даними Міністерства культури та туризму Туреччини, у 2019 році Анталію відвідало близько 15 мільйонів туристів. Це становить близько 35% від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину в цей рік.

У Анталії є понад 300 готелів та інших гостьових споруд, які можуть прийняти більше 100 тисяч туристів одночасно. Є понад 200 пляжів на узбережжі Анталії, довжина яких становить більше 640 кілометрів. Багато з них мають пісок, а деякі - гальку. Найбільші та популярні пляжі включають пляжі "Коньяалті", "Лара" та "Клеопатра".

Окрім пляжів, Анталія відома своїми історичними пам'ятками, які можна відвідати, такими як міська стіна, пам'ятник Ататюрку, музей Античності та інші. У місті також розташовано понад 40 парків та садів, де можна насолоджуватися природою та красою міського ландшафту.

Кемер - ще один відомий курортний регіон, розташований в 40 км на південь від Анталії. Це місце, яке часто відвідують сім'ї з дітьми, оскільки тут є багато готелів та розважальних закладів. Крім того, в Кемері можна зайнятися водними видами спорту, такими як дайвінг, сноркелінг та водні лижі.

Бодрум - ще один відомий регіон Туреччини, розташований на березі Егейського моря. Це популярне місце серед молодіжі, оскільки тут є багато

клубів та розважальних закладів. Бодрум також відомий своїми історичними пам'ятками, такими як замок святого Петра та мавзолей Мавсола, які відносяться до світової культурної спадщини ЮНЕСКО [4, 258].

Аланья - ще один курортний регіон, який розташований на Середземноморському узбережжі Туреччини. Тут можна насолоджуватися сонцем на чистих пляжах, підкріплюючись місцевими стравами та напоями. Крім того, Аланья має багато історичних пам'яток, таких як замок Аланьї та Редбрук.

Регіон Середземного моря в Туреччині є одним з найважливіших туристичних місць в країні. Цей регіон охоплює провінції Адана, Анталія, Мерсін, Бурса, Каясері, Османіє та Конья, які знаходяться вздовж берегів Середземного моря.

За даними Міністерства культури та туризму Туреччини, загальна кількість туристів, що відвідали регіон Середземного моря в 2019 році, становила 18,5 мільйонів. Це становило більше половини загальної кількості туристів, що відвідали Туреччину протягом року. Найбільше туристів прибуло в провінції Анталія (14,4 мільйона) та Мерсін (2,4 мільйона).

За даними Всесвітньої організації туризму, регіон Середземного моря в Туреччині входить до п'ятірки найбільш відвідуваних регіонів в світі. У 2019 році Туреччину відвідали загалом близько 45 мільйонів туристів, з яких понад 40% обрали регіон Середземного моря як свою головну туристичну дестинацію.

Щодо розміру туристичної індустрії, то вона становить значну частину ВВП Туреччини. За даними Міністерства культури та туризму, у 2019 році туризм забезпечив 12,3% ВВП Туреччини, а також зайняв більше 2 мільйонів людей [36, 63].

У регіоні Середземного моря в Туреччині розташовано більше 4 тисяч готелів та інших гостьових споруд, які можуть прийняти більше 700 тисяч туристів одночасно. Загальна кількість туристичних об'єктів в регіоні становить понад 4 тисячі, включаючи музеї, археологічні зони та інші історичні пам'ятки, парки та природні заповідники.

Також варто зазначити, що регіон Середземного моря в Туреччині славиться своїми пляжами та розвагами, що також привертають туристів. На території регіону знаходиться понад 300 пляжів, які мають різний рівень комфорту та обладнання. Також регіон славиться своїми водними видами спорту, такими як дайвінг, серфінг, водний скейтінг та інші.

3. Регіон Південно-Східної Анатолії

Південно-Східна Анатолія є одним з найбільш гарячих та сухих регіонів Туреччини. Тут можна знайти багато різноманітних видів відпочинку, таких як пляжний відпочинок, культурний відпочинок та пригодницький відпочинок. Регіон має розвинену рекреаційну систему, яка пропонує різноманітні маршрути та послуги для туристів.

Один з найбільш відомих курортів в регіоні - Антак'я. Розташований на березі Середземного моря, Антак'я є одним з найбільш популярних курортів в Туреччині. Місто має красиві пляжі та розкішні готелі, що пропонують широкий спектр послуг для туристів. Крім того, Антак'я є багатою на історичні та культурні пам'ятки, такі як музей мозаїки та пам'ятник Ататюрка, де туристи можуть дізнатися більше про історію та культуру регіону.

Іншим популярним курортом в регіоні є Адана. Розташований на березі річки Сейхан, місто славиться своїми відкритими ринками та багатою кухнею. Тут можна скуштувати багато місцевих страв, таких як шашлик та баклажани в оливковому маслі. Крім того, Адана має багато історичних пам'яток, таких як замок Адани та стародавнє місто Мезітлібақ.

Регіон також пропонує багато можливостей для пригодницького відпочинку, таких як рафтинг на річках та гірські походи. Крім того, туристи можуть відвідати національний парк Гольгöлу.

Курортно-рекреаційна система є однією з ключових галузей економіки Туреччини. Країна привертає мільйони туристів з усього світу, що стимулює розвиток туристичного сектору і забезпечує значний внесок у ВВП країни. У цьому рефераті розглянемо основні аспекти рекреаційної системи Туреччини та її вплив на економіку країни.

2.3. Нормативно-правове регулювання рекреаційної діяльності в Туреччині

Курортно-рекреаційне законодавство Туреччини включає низку законів, постанов та інших правових актів, які регулюють різні аспекти рекреаційної діяльності в країні. До найважливіших законів і постанов, що регулюють курортно-рекреаційну діяльність в Туреччині, включають наступне:

1. *Закон про туризм*: Цей закон регулює туристичну діяльність в Туреччині, включаючи створення туристичних об'єктів, ліцензування туристичних підприємств, захист прав споживачів туристичних послуг та інші питання.

Закон про туризм був прийнятий в Туреччині у 1996 році та визначає правила та умови розвитку та здійснення туристичної діяльності в країні. Закон був оновлений у 2013 році.

Основні положення Закону про туризм Туреччини:

- Визначення туроператорів, турагентів, готелів, ресторанів, кемпінгів та інших суб'єктів туристичної діяльності.
- Встановлення правил та умов для отримання ліцензій на здійснення туристичної діяльності.
- Встановлення вимог до якості послуг, що надаються туристам.
- Регулювання діяльності туроператорів та турагентів, що забезпечує права та інтереси туристів, включаючи захист їх від недобросовісної конкуренції та шахрайства.
- Встановлення вимог до безпеки та охорони здоров'я туристів.
- Встановлення вимог до охорони природних та культурних ресурсів країни.
- Встановлення відповідальності туроператорів та інших суб'єктів туристичної діяльності за виконання своїх зобов'язань перед туристами.

- Закон про туризм Туреччини відіграє важливу роль у регулюванні туристичної діяльності в країні, забезпеченні безпеки та захисту прав туристів, а також забезпеченні розвитку туризму як стратегічної галузі економіки.

2. *Закон про охорону навколишнього середовища*: Цей закон регулює відносини в галузі охорони навколишнього середовища в Туреччині, включаючи визначення зон екологічного захисту, заборону будівництва на певних територіях та інші питання.

Закон про охорону навколишнього середовища Туреччини прийнятий у 1983 році та був оновлений у 2018 році. Він є одним з основних законодавчих актів, які регулюють відносини в галузі охорони навколишнього середовища в країні.

Серед основних питань, яких стосуються положення зазначеного закону:

- Встановлення заборон на забруднення навколишнього середовища та обов'язок його охорони.
- Встановлення відповідальності за забруднення навколишнього середовища та встановлення штрафних санкцій для порушників.
- Визначення зон екологічного захисту, де будь-яка діяльність, що може впливати на довкілля, має бути попередньо схвалена відповідними органами.
- Заборона будівництва на певних територіях, які вважаються природно-заповідними, та на територіях, що є зонами екологічного захисту.
- Встановлення вимог щодо переробки відходів та утилізації небезпечних відходів.
- Встановлення вимог щодо охорони природних ресурсів, включаючи землю, воду та біорізноманіття.

Закон про охорону навколишнього середовища в Туреччині має на меті забезпечити ефективний захист навколишнього середовища та біорізноманіття,

що є важливим для збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку країни [14, 415].

3. *Закон про землевпорядок*: Цей закон регулює відносини в галузі землевпорядку в Туреччині, включаючи заборону будівництва на певних територіях, визначення прав власності на землю та інші питання.

4. *Закон про водні ресурси*: Цей закон регулює використання водних ресурсів в Туреччині, включаючи заборону забруднення водою та інші питання.

5. *Закон про безпеку на пляжі*: Цей закон регулює безпеку на пляжах в Туреччині, включаючи умови надання послуг на пляжі, організацію нагляду за безпекою на пляжі та інші питання.

Серед законодавчих актів, які безпосередньо стосуються сфери рекреації, а саме встановлення системи рекреаційних (або ж туристичних згідно із Законом «Про туризм») ресурсів, шляхів вдосконалення їх залучення та застосування, міри державного втручання в сферу рекреаційної діяльності в регіоні виокремлюють Закон «Про сприяння розвитку туризму» 1982 року.

Закон про сприяння розвитку туризму (Tourism Encouragement Law) був ухвалений у 1982 році з метою сприяти розвитку туризму в Туреччині. Закон визначає правила і стимули для інвесторів у готельну галузь та інші туристичні послуги.

Основні положення Закону про сприяння розвитку туризму Туреччини націлені на:

1. Підтримку інвесторів у готельній галузі та інших туристичних послугах, зокрема шляхом зменшення податків, мита та інших обов'язкових внесків.
2. Створення стимулів для інвестицій у регіонах з низьким рівнем розвитку туризму.
3. Стимулювання створення нових робочих місць у туристичній галузі, зокрема шляхом сприяння розвитку малих і середніх підприємств.
4. Забезпечення якості туристичних послуг та захисту прав споживачів.

5. Підтримка екологічно збалансованого розвитку туризму, забезпечення збереження природних та культурних ресурсів.

Закон про сприяння розвитку туризму Туреччини був дуже ефективним у досягненні мети привернення іноземних інвесторів в галузь туризму. За його підтримки Туреччина стала одним з найбільших світових туристичних ринків.

Однак, необхідно зазначити, що останнім часом, Закон про сприяння розвитку туризму Туреччини став об'єктом критики з боку деяких експертів. Вони вказують на те, що закон досить застарілий та потребує оновлення, а також, що інвестиційний клімат в Туреччині не є зовсім сприятливим.

До важливих організаційних заходів, що вплинули на розвиток туризму в країні, належать створення Банку Туризму, Фонду розвитку туризму та Закону «Про заохочення туристичного бізнесу», що створило умови для відносин держави й підприємців у сфері туризму, регулювання державних інвестицій у туристичну індустрію, визначення порядку використання нерухомості для туристичних цілей, надання податкових привілеїв для інвесторів тощо [54].

У Туреччині сформовано невелику нормативно-правову базу, проте ефективну систему органів управління туризмом, яка забезпечує використання інструментів управління – організаційного, податкового та інвестиційного. У Туреччині діє Міністерство культури та туризму, яке було створено в 2003 році, з міжвідомчими органами, а саме Національними та Місцевими радами з туризму. Держава допомагає у створенні національного туристичного продукту, туристичної інфраструктури, та забезпечує підтримку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері тощо. У Міністерстві існує кілька різних управлінь, що охоплюють діяльність, пов'язану з маркетингом, інвестиціями, навчанням і збереженням спадщини та активів. У країні також діють 81 провінційний директорат з питань культури і туризму та 44 відділення з питань культури та пропаганди за кордоном у 39 країнах. У розвитку туристичної діяльності Туреччини беруть участь такі Міністерства: Міністерство навколишнього середовища та урбанізації, Міністерство продовольства, сільського господарства та тваринництва, Міністерство економіки, Міністерство розвитку та

Міністерство транспорту, морського та комунікаційного співробітництва. Місцеві адміністрації та муніципалітети також несуть відповідальність за реалізацію стратегії розвитку туризму країни. Для роботи туристичного сектора в Туреччині Міністерство культури та туризму співпрацює з Асоціацією турецьких туристичних агентств, яка на сьогодні є найвпливовішим та найважливішим контролюючим органом після Міністерства [55].

Отже, державне регулювання туризму представляє собою комплекс урядових методів впливу на рекреаційно-туристичну індустрію з метою всебічного розвитку її складових. Воно проводиться вповноваженими державними органами, які спрямовано діють на стимули для розвитку туризму та її інфраструктури, вдосконалення та збереження туристично-рекреаційних ресурсів, необхідних умов для ефективного відпочинку населення, підготовки персоналу тощо. Для здійснення ефективної туристичної політики держава використовує різноманітні методи впливу, які поділяються на адміністративно-правові, фінансово-економічні та соціальні групи інструментів. Державне регулювання туристичної діяльності має комплексний та міжгалузевий характер, проводиться при підтримці державних актів та програм у конституційному, податковому, господарському, екологічному напрямках нормативно-правових актів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

3.1. Проблеми розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини

Аналіз проведених досліджень шляхом вивчення аналітичного та наукового матеріалу засвідчує, що серед основних проблем розвитку рекреаційного потенціалу Туреччини виділяються, так звані, внутрішні проблеми та зовнішні.

Серед внутрішніх проблем виділяються: необхідність підтримання сталої державної політики, яка б унеможлиблювала прояви антагонізмів на національній основі (що теоритично може слугувати причиною спаду туристичних потоків в Туреччину). Внутрішня політико-економічна стабільність будь-якої країни, і Туреччина не виключення, є надійною платформою щодо розвитку туризму. Туризм не має розвитку в разі існування в регіоні міжнаціональних проблем, проблем безпеки туристів і т.п. Розглядаючи згадану проблему, фактором, що певною мірою гальмує ще більш інтенсивний розвиток туристичної сфери є турецьков-курдський конфлікт, що бере початок від 1984 і вважається фахівцями досить не врегульованим належним чином. Це питання останнім часом постає більш гостро, є гальмування розвитку міжнародного туризму з огляду на питання безпеки в першу чергу. Отже, задля інтенсифікації розвитку туристичної сфери в межах Туреччини на перший план виходить врегулювання внутрішнього, міжетнічного конфлікту, без врегулювання якого зростання кількісного показника туристів знаходиться під сумнівом.

Курортно-рекреаційна система на пряму залежить від безпекової ситуації, адже задля досягнення основної мети рекреативної діяльності – відновлення особистості та морально-фізичний відпочинок – людина не повинна розсіювати увагу на питання незахищеності, увага має фокусуватися виключно на обраному типі рекреаційної діяльності – оздоровчій чи просто відпочинковій. Безпека необхідна людині в якості базового життєвого мінімуму, коли вона не

відчувається чи є опасіння щодо безпекової стабільності – система не принесе належного результату ані країні, що має рекреаційні ресурси, ані рекреанту [7, 171].

Наступне питання – це гарантії пролонгації існуючої політики щодо залучення інвестиційного ресурсу. В свій час, ця країна зробила багато пільг іноземним інвесторам, в результаті чого були побудовані цілі мережі готельно-ресторанних комплексів. Але, в очевидь, це може ввійти в протиріччя із місцевим капіталом, тому дане питання залишається актуальним і важливим з точки зору його оптимально правильного вирішення. Не менш важливим залишається питання якою бачать Туреччину у світі. Питання інвестицій фундаментальне для розвитку рекреаційної системи, адже без фінансової підтримки, рекреаційні заклади цілком может занепасти, перестати бути вдосталь модернізованими. Коли людина не відчуває фізичного комфорту від місця своєї зупинки чи тривалого базування – навколишні природні умови не зможуть її утримати. А з цього можна підбити підсумок, що проблема інвестування має бути актуалізованою та підтримуваною оскільки лише рекреаційні ресурси в пледнанні із закладами рекреації можуть стати цікавими для користувачів.

Всесвітня пандемія нанесла туризму надзвичайно великі збитки. За даними ООН за час пандемії лише в першій половині 2020 року потік туристів у світі зменшився на 65%, через що галузь втратила в п'ять разів більше прибутку, ніж під час фінансової кризи 2009 року. Згідно з дослідженнями різке падіння попиту на міжнародні поїздки в 2020 році 41 викликало втрату 440 млн міжнародних прибутків і майже 460 млрд доларів США експортних доходів із міжнародного туризму. За даними Всесвітньої Туристичної Організації, членом якої є Туреччина і Україна, кількість подорожуючих у 2020 році (у наслідок безпрецедентних обмежень на подорожі) скоротилося не менше ніж на 30%, порівнюючи з показниками минулого року. ВТО допускає, що прогноз може бути переглянутий, адже світова спільнота наразі зіткнулася з величезними соціальними і економічними проблемами, а термін їх вирішення незрозумілий.

У разі збереження прогнозованого показника уповільненні галузі може відбутися на 20-30%, дохід туристичного сектору скоротиться на 350-450 млрд доларів США, тобто на третину від тих 1,5 трлн доларів США, що були зароблені туризмом протягом 2019 року. Це означає, що пандемія коронавірусу коштуватиме туристичній галузі від п'яти до семи років зростання. Це найбільш вразливий вплив на туристичну індустрію за останні роки. Подібного роду епідемії та пандемії мають двоякий вплив на рекреаційну систему: з одного боку, здоров'я людей в не найкращому стані та їм необхідні рекреаційні оздоровчі напрями діяльності, з іншого боку це може бути розраховано лише на внутрішнього споживача, а не на міжнародного, адже епідемічні обмеження вносять свої корективи у правову свободу пересування людини [52].

Визначальною у багатьох сферах, й основним чином у межах питання розвитку туризму, є турецька проблема станового розшарування населення. Економічні показники розвитку різних регіонів країни суттєво відрізняються – Східні регіони Туреччини прееживають стан економічного занепаду, низького рівня децентралізації, інвестування, визначені регіони не стають центральною ланкою залучення державної уваги та загальнодержавних програм розвитку. Фактор бідності – це передумова для етнічних конфліктів, внутрішньодержавного розбрату та навіть крайньої форми – екстремізму. В пошуках кращого життя місцеве населення масового емігрує до західних регіонів та Стамбулу, як є і так вкрай густонаселеними. Яким чином це впливає на туризм. По-перше, розглянемо негативний чинник – агресивні, диференційовані на майновою ознакою жителі східних регіонів можуть потенційно становити небезпеку, перш за все громадському порядку в більш туристичних регіонах Туреччини, які паралельно є і місцем переселення східних турків – це фактор загострення національної ситуації, безпековий аспект. З іншої сторони, таке прикре становище Східних регіонів держави можна розглядати як перевагу і поштовх до якісно нових сфер туризму в межах Туреччини. Справа в тому, що зайнявшись розробкою програми покращення соціально-економічного становища регіонів, виконавча гілка влади дійшла висновку, що рятівним для

положення Сходу може стати відносно новий для Туреччини вид відпочинку – зимовий та гірський туризм. Уряд прагне створити новий центр всесвітнього зимового активного туризму – Східний Анатолійський регіон Туреччини. Таким чином, кризова проблема регіону призвела до плану по створенню нового туристичного напрямку, уряд передбачає що на Сході Туреччини можливо буде проводити різноманітні чемпіонати з зимових, а саме гірсько-лижних, видів спорту і навіть Зимові олімпійські ігри.

Курортно-рекреаційна система є важливою складовою економіки Туреччини, однак ця галузь також стикається з рядом проблем, що впливають на її розвиток. Деякі із шляхів подолання цих проблем можуть включати:

1. Розширення інфраструктури: для підвищення конкурентоспроможності рекреаційної системи, необхідно розширювати інфраструктуру, таку як будівництво нових готелів, аеропортів та інших транспортних засобів. Крім того, розвиток інформаційних технологій і цифрової мережі можуть допомогти покращити ефективність та якість обслуговування туристів.
2. Розвиток екотуризму: екотуризм є одним із видів туризму, який зосереджується на природних і культурних ресурсах та екологічно збалансованому підході до подорожей. Розвиток екотуризму може допомогти зберегти природу та культуру регіонів, привернути нових туристів, які бажають досліджувати незвичайні місця та підтримувати сталі розвиток регіонів.
3. Покращення якості інфраструктури: для приваблення туристів, рекреаційна система повинна мати достатньо розвинену інфраструктуру, таку як готелі, ресторани, магазини, а також транспортну мережу, включаючи автобуси, поїзди, авіалінії та інші види транспорту. Крім того, важливо підтримувати високу якість інфраструктури, оскільки це є важливим фактором в залученні повторних відвідувачів.
4. Розвиток нових технологій та маркетингових стратегій: з огляду на зростаючу конкуренцію у галузі туризму, важливо розвивати нові технології та маркетингові стратегії, які допоможуть підвищити

ефективність реклами та привабити нових туристів. Наприклад, можна використовувати цифрові інструменти та медіа-контент для просування туристичної інформації та підвищення зацікавленості відвідувачів, а також використовувати соціальні мережі для залучення нової аудиторії. Крім того, можна залучати більше інвестицій для розвитку туризму, зокрема для будівництва нових готелів, ресторанів, курортів та інших туристичних об'єктів.

Отже, завчасне вирішення національних проблем може не лише стабілізувати існуючий порядок речей в сфері рекреаційної діяльності в межах Туреччини, а й вивести зазначену діяльність на якісно новий рівень розвитку, реформувати та наповнити інноваціями сферу туризму на території країни із залученням міжнародного посередництва та інвестування. Загалом, подолання проблем у курортно-рекреаційній системі Туреччини вимагає комплексного підходу, який включає в себе збереження природних ресурсів, підвищення якості обслуговування, розвиток нових ринків, підтримку внутрішнього туризму та використання нових технологій та маркетингових стратегій. Якщо будуть прийняті відповідні заходи, то рекреаційна система Туреччини може збільшити свої доходи та привернути більше туристів з різних країн світу.

3.2. Перспективи розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини

Туреччина є однією з найбільш популярних туристичних країн у світі завдяки своїм прекрасним пляжам, історичним пам'яткам, культурі та гостинності місцевого народу. Рекреаційна система Туреччини розвивається швидкими темпами, зокрема за рахунок інвестицій у готельну інфраструктуру, розвитку нових туристичних зон та поліпшення якості обслуговування.

Однією з перспектив розвитку курортно-рекреаційної системи Туреччини є розвиток екотуризму. Країна має значний потенціал для розвитку екотуризму завдяки своїм природним красотам, таким як гори, озера та річки. Уряд

Туреччини активно підтримує розвиток екотуризму та здійснює інвестиції у створення та розвиток екотуристичних маршрутів.

Екотуризм є однією з найбільш перспективних галузей туризму в Туреччині, оскільки країна має великий потенціал для розвитку екотуризму завдяки своїм природним красотам, таким як гори, озера та річки. Згідно з даними Міністерства культури та туризму Туреччини, у 2019 році Туреччину відвідало понад 52 мільйони іноземних туристів, з яких близько 2,5 мільйонів займалися екотуризмом.

За останні роки уряд Туреччини зробив значні кроки для підтримки та розвитку екотуризму в країні. Було створено Національну асоціацію екотуризму, яка підтримує розвиток екотуристичних маршрутів та пропагує збереження природи та різноманіття видів. Також уряд активно інвестує у розвиток екотуризму та збереження природних ресурсів.

Однією з ключових перспектив розвитку екотуризму в Туреччині є розвиток екологічної інфраструктури, такої як зелені готелі, сонячні електростанції та інші енергоефективні технології. Крім того, розвиток екотуризму може сприяти розвитку місцевої економіки та створенню нових робочих місць в сільській місцевості.

Загалом, екотуризм має значний потенціал для розвитку в Туреччині, особливо якщо уряд та приватний сектор будуть продовжувати інвестувати в екологічну інфраструктуру та створення нових екотуристичних маршрутів

Ще однією перспективою є розвиток медичного туризму. Туреччина вже відома своїми сучасними медичними закладами та високоякісними послугами у галузі медицини. За рахунок низьких цін на медичні послуги порівняно з Європою та США, а також зручного розташування Туреччина має потенціал стати однією з провідних країн у галузі медичного туризму.

Медичний туризм є однією зі стратегічних галузей туризму в Туреччині. За останні роки Туреччина стала однією з провідних країн у галузі медичного туризму в світі завдяки високому рівню медичних послуг та доступній вартості.

Згідно з даними Міністерства культури та туризму Туреччини, в 2019 році в країні було зареєстровано понад 560 тисяч медичних туристів. Це на 22% більше, ніж у 2018 році. Серед них найбільше було громадян Росії, Лівану, Іраку, Німеччини, Лівії та Сирії.

Також можна спостерігати розвиток культурного туризму, оскільки Туреччина має довгу та багату історію, що привертає до себе туристів з усього світу. До культурних пам'яток, які привертають увагу туристів, належать замки, музеї, мечеті, археологічні розкопки та інші історичні пам'ятки.

Культурний туризм є важливою галуззю для Туреччини, оскільки країна має багату історію та культурне надбання. Тут можна знайти руїни стародавніх міст, палаці та фортеці, музеї та храми, що привертають багато туристів з усього світу.

Уряд Туреччини активно підтримує розвиток культурного туризму в країні. Наприклад, проводяться різноманітні культурні заходи та фестивалі, а також розробляється нові туристичні маршрути та інфраструктура.

Загалом, культурний туризм є важливою галуззю для економіки Туреччини, яка допомагає зберегти історичну та культурну спадщину країни та залучати іноземні інвестиції.

Важливим аспектом нової політики турецького уряду в сфері туризму і культури є принцип «загальної відповідальності», згідно з яким не тільки політичне керівництво Туреччини, але і кожен громадянин держави повинен долучитися до справи захисту природних та історико-культурних багатств країни. Акцент тут робиться на властивий туркам Державний патріотизм. В цьому контексті держава активно закликає великий турецький бізнес, особливо 500 найбільших компаній Туреччини, до щедрих пожертвувань в туристичній та культурній сферах. Зі свого боку уряд виділяє відповідні кошти (приблизно 300 млн.дол. США на рік) на захист об'єктів, що мають велике культурно-історичне значення і в той же час приваблюють туристів.

Чітко усвідомлюючи цей факт, уряд Туреччини проводить цілеспрямовану політику в галузі розвитку цивільної авіації. Частиною такої

політики є, з одного боку, максимальне спрощення бюрократичних формальностей для інвесторів, зниження аеропортових тарифів і скасування деяких податків у цій галузі, з іншого боку, поліпшення відповідної інфраструктури шляхом реалізації низки проектів з будівництва нових та переобладнання старих аеропортів, а також оновлення цивільного повітряного флоту держави. Внутрішні та зовнішні політико – соціальні орієнтири стали надійною безповоротною основою для Туреччини в частині вироблення нею світових стандартів туризму і відпочинку, європейської культури обслуговування і якості надання послуг.

Туреччина зазвичай абсолютно чітко зорієнтувалася, що потрібно зробити в стандартизації послуг, щоб завоювати право приймати туристів з усього світу. Тут співпали традиційна турецька гостинність і нові технології та 48 широкомасштабна інвестиційна політика, результатом якої стала розбудова цілої низки культурно-відпочинкових зон. Однією з ключових переваг туристської Туреччини (крім, природних туристичних ресурсів) вважається її готельна база: ніде в світі немає таких готелів і такого обслуговування, як на турецьких курортах. Це одна з готельних промисловостей в світі, яка розвивається дуже бурхливо.

Безумовно аналіз туристсько-рекреаційного потенціалу буде неповним, якщо не надати характеристику професійних туристичних факторів, які буди поставлені на «службу» інтересам бізнесу і індустрії гостинності:

- новітні технології побудови готельно-ресторанних комплексів (місцерозташування, інфраструктура, басейни, якість спальних номерів, ресторанів, місць для анімації, заняття спортом тощо);
- забезпечення високого рівня надання послуг, реалізація концепції високих стандартів обслуговування;
- зосередження великої уваги на питаннях сімейного відпочинку, а також відпочинку з дітьми;
- запровадження системи All Inclusive (одними із перших у світі); - приділення великої уваги анімаційним послугам;

- широкомасштабне рекламування туристично-рекреаційних можливостей Туреччини;
- залучення в сферу гостинності кращих спеціалістів з усього світу;
- запровадження новітніх світових технологій бронювання послуг і обслуговування туристів;
- організація співпраці з кращими туроператорами світу, введення систем роботи постійно функціонуючих рекламно інформаційних турів для представників тур бізнесу.

Все це та вище зазначене – створило передумови сталого розвитку в Туреччині і її туристсько-рекреаційного потенціалу [10, 181].

Загалом можна підсумувати, що влада Туреччини фокусує свою увагу не останнім чином на розвитку стратегій розвитку туристичної сфери, уряд прагне залучати все більші інвестиції, до цього ж не лише місцеві, а й міжнародні. Загалом, туристична сфера Туреччини намагається не відставати від світових тенденцій та постійно зростаючих запитів туристів, отже темпи розвитку турецької сфери туризму зможуть задовільнити найсучасніші вимоги рекреантів.

ВИСНОВКИ

Курортно-рекреаційна система – це організована за просторовим чинником сукупність рекреаційних установ, які діють на основі використання різноманітних ресурсів даної території і територіально-просторово пов'язані між собою. Структура основним чином складається із підсистем, серед яких: природні і культурні комплекси, технічні системи, група обслуговуючого персоналу, орган управління та група відпочиваючих. В межах дослідження було проаналізовано рекреаційну діяльність як складову загальної рекреаційної системи, визначено диференціацію зазначеного феномена. Власне предметом рекреаційної діяльності визначено досягнення задоволення відпочинком та підвищення якості життя. В рамках роботи було акцентовано увагу на необхідному методологічному підґрунті, зокрема приведено систему методів, що є фундаментом для дослідження рекреаційних потреб. Дане дослідження базується на таких ключових методах, як літературний, картографічний, візуальний, географічний та соціологічний методи задля поглибленого розуміння актуалізованої в рамках дослідницької роботи питання.

Туреччина дуже славиться своїми туристичними ресурсами, про що й більш детально описано у другому розділі. Найбільший інтерес в околицях країни представляють національні парки, долини, каньйони, ущелини, термальні джерела, лагуни, затоки та холодні річки це ті, що відносяться до природніх ресурсів. До історикокультурних відносяться зони розкопок, залишки численних будинків, храми, театри, мечеті. Туреччина є досить молодим курортним регіоном, що інтенсивно розвивається. Теплий клімат, багата історія і величезна кількість пам'ятників давніх цивілізацій приваблюють сюди багато туристів з усього світу. Відпочинок в Туреччині – це відмінні готелі, висококваліфіковане обслуговування, професійні гіді, різноманітність екскурсій, пляжний відпочинок і всі види водного спорту, відмінна кухня, цікавий турецький шопінг, багате нічне життя. Також такі регіони, як Мармарис, Бодрум, Фетхіє були відносно недавно представлені на турринку, що є безумовно позитивною

стороною. Аналіз нормативної бази, що займається питанням регулювання туризму в Туреччині дозволив зробити висновок щодо центральної ролі уряду держави у залученні інвестицій в регіон, а також клопотання та сприяння влади Туреччини щодо модернізації, неспинного розвитку та диверсифікації можливих туристичних напрямків. Держава не акцентує увагу на детальній правовій регламентації, однак вся прискіпливість концентрується на етапі створення висококваліфікованих та сучасних органів щодо розробки, виконання і контролю за розвитком галузі туризму.

Третій розділ фокусує увагу на проблемах та перспективах розвиток рекреаційної діяльності в Туреччині. Як висновок, слід зазначити що проблеми переважно пов'язані із гострою етно-культурною ситуацією в країні, на врегулювання якої йде значна кількість централізованих зусиль влади, а також із глобальною пандемією, яка кинула виклик усьому світу і майже всім видам сфери обслуговування, основним чином – туризму. Однак підсумовуючи все описане в розділі вбачається, що перспектив розвитку туристичної галузі в рази більше аніж проблем, однак слід вказати, що неможливо до кінця ефективно впровадити інноваційні схеми розвитку перспективних напрямів без вирішення вже існуючих в країні загалом та в галузі туризму зокрема проблем. Отже, виклики що постали перед рекреаційною системою Туреччини потребують комплексного розгляду та швидкого ефективного регулювання, адже тільки тоді можна буде стовідсотково займатися реформаційною діяльністю в області впровадження нових перспективних напрямів розвитку туризму Туреччини. В межах розділу була обґрунтована необхідність фокусування уваги на національно-етнічному конфлікті та стабілізації розвитку рекреаційної діяльності регіону.

Отже, загалом рекреаційна система Туреччини сповнена перспективних напрямів розвитку, що цілком відповідають викликам та ключовим інтересам сучасного світу, однак для розширення сфери використання рекреаційного потенціалу країни потрібне всебічне реформування з боку центральних органів влади задля забезпечення надійності та безпеки. Наявні рекреаційні ресурси

дозволяють Туреччині залишатися протягом десятиріч у списках найвідвідуваніших країн світу, а також у серцях мільйонів задоволених туристів з усього світу. Однак рекреаційний потенціал країни не використовується в повній мірі, тому держава винаходить все нові засоби збільшення площі використання природних ресурсів та історичних надбань регіону. Загалом, в природно-відпочинковій системі Туреччини спостерігається безліч інноваційних перспективних напрямів діяльності, тому рекреанти від року в рік можуть спостерігати блискавичні темпи покращення та розвитку сфери туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкін В.М. Функціонування економічної системи, 2011. 345 с.
2. Агарков С.Ю. Країни світу. Москва. Прогресс-Академія, 2005. 489 с.
3. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. Київ. Знання України, 2002. 430 с.
4. Ананьев М.А. Международный туризм. Москва. Международные отношения, 1998. 258 с.
5. Архангельський В.М. Рекреаційний потенціал, 1983. 203с.
6. Бакуменко В.Д. Основи загальної екології. Київ. Либідь, 2005. 400 с.
7. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Экономика туризма. Київ. Либідь, 2005. 400 с.
8. Бовсуновська А.Я. Географія туризму. навчальний посібник, 2002. 310 с.
9. Борисюк О.А. Особливості застосування суспільно-географічної методології до вивчення регіональних туристичних ринків / О.А.Борисюк, І.М. Дудник, І.В.Заря // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2015. – Вип. 1(63). – С.20-23.
10. Бойко М.Г. Кон'юнктура міжнародного ринку готельних і туристичних послуг. Київ. КНТЕУ, 2004, 181 с.
11. Булатов А.С. Країни і регіони світу. Москва. Проспект, 2003. 156 с.
12. Ващенко Н.П. Рекреаційні комплекси світу. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
13. Вольський М.Н. Соціально-економічна географія закордонного світу. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
14. Голіков А.П. Вступ до економічної та соціальної географії. підручник. Київ. Либідь, 1996. 415с.
15. Голубович А.М. Економічна історія закордонних країн. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
16. Дудник І.М. Географічний регіон як об'єкт туристичного маркетингу / Борисюк О.А., Дудник І.М., Беркова О.П. // Вісник Київського національного

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2019. – Вип. 4 (74). – С. 23-31.

17. Борисюк О.А. Методологічна роль категорії «суспільно-географічна система» в управлінні розвитком регіону / О.А.Борисюк, І.М.Дудник // Економічна і соціальна географія: зб. наук. праць. – К.: Обрії, 2015.– Вип 1 (71). – С. 23-27.

18. Каталог по Турції «Где улыбается солнце». Fam Travel, 2004. С. 3

19. Каталог по Турції «Мармарис». Natalie tours, 2004. С.5, 7.

20. Країни світу. Київ. Логос, 2006. 377 с.

21. Квартальнов В.А. Іноземний туризм. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.

22. Косолапов А.Б. Туристское страноведение. Европа и Азия. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.

23. Крылов Д.С. Турція / ROUGH GUIDES/ у перекладі з англійської Фадеевой, автори Т. Річардсон, Р.Сйліф, М. Дубін, Д.Гоултоп. 2009. 1136с. 24. Лукьянова Л.Г., Цыбух В.И. Рекреационные комплексы. Київ. Вища шк., 2004. 346 с.

25. Максаковський В.П. Географічна картина світу. Регіональна характеристика світу. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.

26. Мальська М.П. Туристичне країнознавство. Європа. Київ. Центр учбової літератури, 2009. 224 с.

27. Медведенко М.Ю., Технологии выездного туризма. Учебное пособие. ЮжноСахалинск, 2009. 43 с.

28. Монеси А. Турція. Серія города и страны. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.

29. Немоляева М.Э., Хадорков Л.Ф. Міжнародний туризм. Москва. Міжнародні відносини, 1985. 168 с.

30. Романов А.А., Саакянц Р.В., География туризма. Москва. Советский спорт, 2002. 464 с.

31. Родин И. О. Пименова Т. М. Все страны мира. Київ. Либідь, 1996. 415с.

32. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Київ. Ун-т Україна, 2005. 245 с.

33. Самойленко А.А., География туризма. Ростов на Дону. Феникс, 2006. 368 с.
34. Сапожникова Е.Н. Страноведение. Теория и методика туристского изучения стран. Київ. Либідь, 1996. 415с.
35. Святій Н.В. Туристсько-рекреаційний потенціал регіону, 2012. 115с.
36. Соціально-економічна географія світу. За ред. Кузика С.П. Київ, 1998. 497 с. 63
37. Сиротенко Н.Г., Менделєєв В.А. Велика енциклопедія країн. Київ. Либідь, 1996. 415с.
38. Страны мира. Факты и цифры, 2005. 208 с.
39. Шаповал Г.Ф. История туризма. Москва. Эксмо, 1999. 323 с.
40. Шлюссель Б.К. Турция. Средиземноморское побережье. Путеводитель с мини-разговорником. Москва. Аякс-прес, 2008. 96 с.
41. Юрківський В.М. Країни світу. Київ. Либідь, 1999. 781 с.
42. Сайт Министерства культуры и туризма Турецкой Республики. URL: www.kultur.gov.tr
43. Туристический путеводитель по Турции URL: <http://www.gototurkey.ru>.
44. Туризм в 2020 году. Туризм: практика, проблемы, перспективы. 1998. №1
45. В Турции увеличилось количество. URL: <http://www.alltravels.com.ua/2010/06/25/inostrancev-v-turciyu/>
46. Гостиничный рынок Турции. URL: <http://antalyatoday.ru/articlerd/antalya33.html>
47. Новости. Туризм и отдых. URL: <http://antalyatoday.ru/news/antalya-721.html> .
48. О Турции - в цифрах и фактах. URL: http://www.turkey2000.ru/about_turkey.
49. Подробные карты Турции. URL: <http://turkey.rv.ua/map.htm>
50. World Tourism Organization UNWTO URL: <http://mkt.unwto.org/ru/barometer>
51. Журнали ВТО URL: <https://www.wto.org/>

52. The Turkish Economic and Social Studies Foundation URL: www.tesev.org.tr/en/homepage
53. Новини Анталії. URL: <http://antalyatoday.ru/news/antalya-721.html>
54. Про Туреччину. URL: http://www.turkey2000.ru/about_turkey
55. Туреччина 2020. URL: <http://www.zarubejye.com/turk/turkey.htm>
56. Топ-готелі в Туреччині 2020. URL: <https://tophotels.ru/club/ratings/article/2799>
57. Міжнародна асоціація готелів та ресторани. URL: www.ih-ra.com
58. Всесвітня рада з туризму та подорожей. URL: www.wttc.org
59. Всесвітня асоціація туристичних агенств. URL: www.wata.net
60. Інформаційний сайт про Туреччину для туристів. URL: www.turkey-tours.in.ua
61. Новини Туреччини. URL: https://rusturkey.com/post/211451/prezident-erdoganprokommentiroval-process-vakcinacii-ot-koronavirusa-vturcii?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop
62. Юрченко С.О., ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРЕЧЧИНІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ, Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», Вип. 8, 2018, сс. 174-175.
63. Рутинський М.Й. Рекреалогія з основами курортології. Ч. I. Теоретичні засади: Курс лекцій / За ред. М. Мальської. Львів: Фенікс, 2004. 68 с.
64. Рутинський М.Й. Класифікація і типологія курортів. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2007. Вип.34. С.236-246.

ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичні показники Туреччини

Критерій	Показник
Територіальне розташування	Транзитне, вихід до 4 морів. Розташована на стику Азії та Європи: 97 % – в Азії й 3 % – в Європі
Площа	779,5 тис. км ²
Населення	79,5 млн ос.
Рельєф	Гірський, є прибережні низовини.
Клімат	Середземноморський – на заході й півдні; перехідний від середземноморського до волого субтропічного – узбережжя Чорного моря; континентальний – центр, схід країни.
Тривалість сезонів	«Високий сезон» для пляжного туризму триває більше 5 місяців. Гірськолижний сезон триває близько 3 місяців.
Рекреаційно-туристичні ресурси	Гірські, кліматичні, грязьові, бальнеологічні, термальні, морські.
Історико-культурні об'єкти	Більше 20 різних історичних зон із багатою спадщиною часу Перського царства, держави Олександра Македонського, Держави Селевкідів, Римської імперії, Візантії та Османської імперії.
Напрямки туризму	Пляжний, гірськолижний, оздоровчий, медичний, екологічний, спортивний, екстремальний, релігійний, діловий, пізнавальний, фестивальний, екскурсійний та ін.
Рейтинг конкурентоспроможності в сфері туризму і подорожей	44 місце станом на 2017 рік
Доходи від міжнародного туризму	18,743 млрд дол. США станом на 2015 рік

Джерело [62, 174]

Курорты Егейского побережья

Джерело: <https://wyr.com.ua/ru/shpargalka-dlja-turistiv-pljazhi-turechchini.html>

Острів родос та поцілунок 2 морів

